ΕΥΘΥΦΡΩΝ

Euthyphron

Dindarlık Üzerine

Platon

HUMANITAS
Yunan ve Latin Klasikleri

Yunancadan Çeviren
Güvenç Şar

KABALCI

PLATON

EUTHYPHRON

[Dindarlık Üzerine]

KABALCI YAYINEVİ: 357

Humanitas Dizisi: 24

Platon

ΕΥΘΥΦΡΩΝ

Euthyphron

[Dindarlık Üzerine]

© Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2008

Birinci Basım: Nisan 2011

Kapak Düzeni: Gökçen Yanlı

Teknik Hazırlık: Zeliha Güler

Son Okuma: Mustafa Küpüşoğlu

Yayıma Hazırlayan: Eyüp Çoraklı

Dizi Editörü: Çiğdem Dürüşken

KABALCI YAYINCILIK

Dikilitaş Mah. Eren Sok. Tellioğlu Plaza No:18 / 1

Gayrettepe 34349 Beşiktaş - İstanbul

Tel: (0212) 236 62 34 Faks: (0212) 236 62 03

yayinevi@kabalci.com.tr www.kabalciyayinevi.com

internetten satış: www.kabalci.com.tr

humanitas@kabalci.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Platon

Euthyphron

ISBN 978-975-997-176-2

Baskı: Fabrika Basım (0212 294 3800)

Cendere Caddesi No: 11 Kağıthane-İstanbul

PLATON

ΕΥΘΥΦΡΩΝ

EUTHYPHRON

[DİNDARLIK ÜZERİNE]

Çeviren:
Güvenç Şar

KABALCI YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7

Euthyphron Üzerine 7

Diyalogdaki Temel Kavramlar 12

Yöntem 16

ΕΥΘΥΦΡΩΝ 18

EUTHYPHRON 19

NOTLAR 85

KAYNAKÇA 95

YER VE KİŞİ ADLARI DİZİNİ 99

YUNANCA KAVRAM VE SÖZCÜK DİZİNİ 101

GİRİŞ

Euthyphron Üzerine

İlkçağ felsefesine ilişkin felsefe tarihlerinde Platon'un bu diyaloğu *Euthyphrōn* olarak adlandırdığı belirtilir. Platon üzerine uzmanlaşmış çalışmalardaysa diyaloğun tam başlığı *Euthyphrōn ē peri hosiou, peirastikos* [Εὐθύφρων ἢ περὶ ὁσίου, πειραστικός] olarak verilir. Bu başlığa *peirastikos* sözcüğü sonradan eklenmiştir. Çünkü "Platon *peirastikos* sözcüğünü kullanmaz."[1] *Peirastikos* sözcüğü "deneme türünde, deneysel, kesin olmayan" gibi anlamlara gelir.[2] Bu açıdan *peirastikos* diye tanımlanan diyaloglar kesin sonuca bağlanmayan diyaloglar olarak da nitelenebilir. Thrasyllos tarafından bölümlenen diyaloglar arasında *peirastikos* diye nitelenenler, *Euthyphrōn* hariç, *Theaitētos*, *Iōn* ve *Menōn* diyaloglarıdır.[3]

Platon'un *Euthyphrōn* diyaloğu *Sokrates'in Savunması*, *Kritōn* ve *Phaidōn* diyaloglarıyla bütünlük oluşturur. Bu diya-

---

1 Christoph Horn, Christof Rapp, *Wörterbuch der Antiken Philosophie*, Beck Verlag, München, 2002.

2 Candan Şentuna *peirastikos* sözcüğünü "sınama" olarak çevirir. Bkz. Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamı ve Öğretileri*, çev. Candan Şentuna, YKY Yayınları, İstanbul, 2003, s. 150.

3 Christoph Horn, Christof Rapp, *Wörterbuch der Antiken Philosophie*. Cambridge Üniversitesi'nce yayımlanan *Platonis Euthyphro* başlıklı çalışmada ise *peirastikos* diyaloglar, *Euthyphrōn* dışında *Kharmides*, *Iōn* ve *Menōn* şeklinde sıralanır. Bu konuya ilişkin olarak bkz. Platon, *Platonis Euthyphro*, Cambridge University Press, London, 1910, s. 27.

loglardan *Euthyphrōn*, *Sokrates'in Savunması* ve *Kritōn* gençlik dönemi diyalogları ya da Sokratik diyaloglar olarak kabul edilir, *Phaidōn* ise olgunluk dönemi diyaloglarından sayılır. Söz konusu diyalogların ortak özelliği hepsinin ana konusunun Sokrates'in yargılanması ve ölümüyle ilgili olmasıdır: *Euthyphrōn* Sokrates'in yargılanması öncesini, *Sokrates'in Savunması* yargılanma sürecini, *Kritōn* yargılanma sonrasını, *Phaidōn* ise ölüm gününü ve ölümünü bize anlatır. *Euthyphrōn* diyaloğu, *Theaitētos* diyaloğuna bakılacak olursa söz konusu diyaloğun bittiği gün başlamıştır: "Şimdi Meletos'un aleyhime açtığı dava (*graphein*) için yargı yerine gitmek zorundayım."[4]

Euthyphrōn, Sokrates'in suçlanması, yargılanması ve ölümüyle ilgili diyalogların başında yer alır. Sokrates, henüz mahkeme başlamamışken Atina'da din işlerinden sorumlu yöneticinin (*basileus*) karşısına çıkmak üzere *basileus*'un sarayına gider. Burada karşılaştığı Euthyphron'un da bir davası vardır. Sokrates gençleri yoldan çıkarma ve tanrılara saygısızlık nedeniyle mahkemeye verilmişken Euthyphron cinayet nedeniyle kendi babasını mahkemeye vermektedir. Diyalog mahkemeye verilen Sokrates ve mahkemeye veren Euthyphron örneğinde olduğu gibi karşıtlıklarla örülüdür: "Lykeion'da alışılmış konuşmaya karşı kralın sarayı (2a); *dikē*'ye [dava] karşı *graphē* [suçlama] (2a); gençlerin bozulmasına karşı yaşlıların bozulması (2c-3a); şehre faydaya karşı şehre zarar (3a); yeni tanrılar icat etmeye karşı geleneksel inanışları reddetme (3b); Atinalıların öğretmenlere yönelik genel tutumuna karşı

[4] Platon, *Theaitētos*, 210D.

öğretmen olmayanlara yönelik genel tutumu (3c-d); şakaya karşı ciddiyet (3d-e); Meletos'un annesine şikayet eder gibi Sokrates'i suçlamasına karşı Euthyphron'un babasını suçlaması (2c-4a); halkın bilgiden yoksun olmasına karşı Euthyphron'un bilgiye sahipmiş gibi davranması (4a-5a); kölenin 'kasıtlı cinayetine' karşı babanın 'kazayla öldürmesi' (4c-d); Euthyphron'un eylemini ailesinin *anosion* [dine aykırı] olarak değerlendirmesine karşı kendisinin *hosion* [dine uygun] olarak değerlendirmesi (4d-e); Meletos'un Sokrates'i suçlamasına karşı Euthyphron'u önemsememesi (5c)...."[5] Platon'un bu türden karşıtlıkları edebi bir biçimde diyaloğa yerleştirmesi diğer diyaloglarında da görülen bir şeydir. Örneğin *Protagoras* diyaloğunda da "sokakta dolaşana karşı evde oturan," "bilgiyi açığa çıkarana karşı bilgiyi satan," "kısa konuşmalar yapana karşı uzun konuşmalar yapan" gibi karşıtlıklar söz konusudur. Bu diyalogda da birtakım karşıtlıklar olmasına ve bu karşıtlıkların birbirleriyle olan ilişkilerinin Platon tarafından ortaya konulmasına rağmen diyalog yine de bir sonuca ulaşmaktan uzaktır.

Sokrates'in dinsizlik ve tanrılara saygısızlık gibi suçlamalarla yargılanması *Euthyphrōn* diyaloğunu konusu bakımından ilgi çekici kılmaktadır. Dinsizlikle suçlanan Sokrates'in dine ve dindarlığa yaklaşımının ne olduğu ya da ne olacağı bu ilginin asıl kaynağıdır. Adalet, ölçülülük gibi erdemler üzerinde ayrıntılı olarak duran Sokrates din, dine uygun olan, dindarlık ve dinsizlik söz konusu olduğunda, tatmin

---

[5] Robert G. Hoerber, "Plato's Euthyphro," *Phronesis*, 3:2 (1958) s. 99.

edici bir yanıt bulunamayan ve herhangi bir sonuca bağlanamayan bu diyalogda konuyu tartışıyor gibi görünür. Laszio Versenyi bu durumun nedenini "Sokrates'in Yunan dininin oluşumuna ve gelişimine hiçbir katkısı olmadı. (...) Tanrıların özsel doğalarına ilişkin bir araştırmayı boşa zaman kaybı olarak gördü ve böylesi bir araştırmadan hep uzak durdu. Tümüyle Protagorasçı olan bir tutumla, dinin kökeniyle ilgili nedensel açıklamaları, söylencelerin (efsane, mit) ussallaştırılmaları işini ve tanrılarla ilgili her tür kurguyu boş zamanı olan başka insanlara bıraktı,"[6] diye açıklar. Kuşkusuz böylesi bir açıklama diyaloğun bir yönünü ortaya koyması bakımından önemlidir, ancak yeterli değildir.

Diyaloğun karakterlerinden biri olan Euthyphron düşünsel anlamda büsbütün Sokrates'in karşıtı olmaktan çok dinsel ya da dine uygun eylemin ne olduğunu iyi bildiğini düşünen Atina halkının gülünç bir örneğidir. Nitekim Euthyphron daha diyaloğun başlarında dindarlığı herkesten daha iyi bildiğini iddia etmektedir. Bu açıdan "Platon'un Euthyphron portresi şaşılacak derecede kibirli, kendini beğenmiş bir karakterin portresidir."[7] Diyalog için Platon'un Euthyphron'u seçmesi tesadüfi değildir. Çünkü Euthyphron hem bir kahindir, hem de din ve dindarlık konusunda her şeyi bildiğini ileri süren bir kişidir. Ayrıca Euthyphron adı, *Kratylos* diyaloğunda gelişmiş bir örneğini gördüğümüz, sözcükler üzerinden giderek

---

6 Laszio Versenyi, *Sokrates ve İnsan Sevgisi*, çev. Ahmet Cevizci, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1988, s. 144.

7 Alexander Nehamas, *Yaşama Sanatı Felsefesi*, çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 74.

ironiyi derinleştirme tarzını anımsatacak şekilde özellikle seçilmiş gibidir. Bilindiği gibi Euthyphron adı Yunanca'da "düz, doğru düşünceli" anlamına gelir. Bu da bize ironinin diyalogun adından başlayarak sonuna kadar süreceğini göstermektedir.[8] Ancak bu ironinin felsefi olmaktan çok edebi bir ironi olarak nitelendirilebileceğini de eklemeliyiz. Ayrıca diyalog içerisinde süregiden ironik yaklaşımın aynı zamanda din ve dindarlık konusuyla yakından ilgili olduğu da söylenebilir. Fakat biz bu ilgiyi kurmak istemiyoruz, bunun yerine ironinin kendisini dini konularda bilgili sanan Euthyphron üzerinden aslında Atina halkına ve onların dinsel inanç ve tutumlarına yönelik olduğunu düşünmek istiyoruz. Yeniden Euthyphron'la Sokrates arasındaki ilişkiye dönecek olursak, metin boyunca Sokrates'in Euthyphron'a yönelik övgüleri abartılı noktalara varırken Euthyphron bir nevi saflıkla bu övgülerin arkasındaki ironin farkına varmaz görünür. Ancak Sokrates bununla yetinmez, ironisini giderek ölçüsüzleştirir; sadece bilmediğini bilen Sokrates, olabilecek belki de en son kişiden, dini konularda her şeyi bildiğini ileri süren Euthyphron'dan öğretmeni olmasını ister. Diyalogda Platon'un Sokrates'inin hem Euthyphron'a hem de metni okuyanlara seslenişi açık bir şekilde görünür. Böylece Sokrates geleceği gören, hatta dinsel konuları bilen bu kişi karşısında kendini korumaya alıp her zamanki tartışma pozisyonunu yeniden güçlendirir. Yani daha açık bir deyişle karşısındakini bilme/söyleme açısından yükseltir, dolayısıyla onu sorumlu kılarken kendini

---

[8] Alexander Nehamas, *Yaşama Sanatı Felsefesi*, s. 65-87.

bilme/söyleme açısından aşağıda bir yere konumlandırarak bilme/söyleme adına belli bir sorumsuzluğu da üstlenir; bilmiyormuş gibi yaparak da ironisini geliştirir. Ne diyelim, Sokrates'tir ne yapsa yeridir demektense, onun seslenmesine başka bir ironi ustasıyla, Euthyphron adına olmasa da kendi adımıza bir soruyla, soru olmayan bir soruyla karşılık verelim: "Ah, Sokrates, Sokrates, yoksa senin gizemin miydi? Ah, gizem dolu ironici, yoksa bu muydu senin – ironin?"[9]

Diyalogdaki Temel Kavramlar

Euthyphrōn diyaloğunun temelini oluşturan kimi kavramların birbirinin yerine kullanılmasından, hatta birbiri içine örülü bir bütünlük oluşturmasından kaynaklanan sorunlar çeşitli Batı dillerine yapılan çevirilerde kendisini göstermektedir. Bu nedenle diyaloğun Türkçe'ye çevirisinde karşılaşılan güçlükleri de biraz olsun gidermek amacıyla birbirinin yerini tutan ya da anlam bakımından birbirine sıkı sıkıya bağlı sözcük veya kavramlara dikkat çekerek aralarındaki ilişki ve ayrımları göstermeye çalışmak diyaloğun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Diyaloğun üzerine kurulduğu *hosios* [ὁσίος] ile *eusebes* [εὐσεβὲς] ve *anosios* [ἀνόσιος] ile *asebes* [ἀσεβὲς] kavram

---

[9] Friedrich Nietzsche, *Die Geburt der Tragödie*, Kritische Studienausgabe (KSA), yay. haz. Giorgio Colli, Mazzino Montinari, 3. baskı, de Gruyter Verlag, München, 1999, s. 13 (çeviri için bkz. Friedrich Nietzsche, *Tragedyanın Doğuşu*, çev. Mustafa Tüzel, İthaki yayınları, İstanbul, 2005, s. 9).

çiftleri mevcut çevirilerde birbirine karışmış durumdadır. Kimi çevirilerde *hosios* için de *eusebes* için de aynı karşılığın kullanıldığı görülmektedir. Örneğin İngilizce'de hem *hosios* hem de *eusebes* "kutsal" (*holy*) sözcüğüyle karşılanmıştır. Türkçe'de ise genellikle bu iki sözcük "dindar" ya da "dindarlık" olarak karşılanmaktadır. *Eusebes* sözcüğü dindar karşılığından çok tanrılara, aileye, büyüklere saygı anlamındadır. Çünkü *eusebes* ve *asebes* sözcükleri *sebomai* fiilinden gelir. *Sebomai* fiili ise tanrı ya da tanrılar karşısında korku ya da saygı duymak, utanç hissetmek, bir şeyden korkmak, endişelenmek gibi anlamlara sahiptir.[10] Bu bakımdan *eusebes* için "saygılı," *asebēs* için "saygısız," *hosios* için "dine uygun," bu sözcüğün karşıtı *anosios* içinse "dine aykırı" karşılığı uygun görünmektedir. Buna bağlı olarak *eusebeia* [εὐσέβεια] için "saygılılık,"[11] *asebeia* [ἀσεβεία] için "saygısızlık," *hosiotēs* [ὁσιότης] için "dindarlık," *anosiotēs* [ἀνοσιότης] içinse "dinsizlik" karşılıkları uygundur. Ancak diyalogdaki en önemli sözcük çifti *hosios* [ὁσίος] ile *anosios* [ἀνόσιος] olarak görünmektedir.[12] *Hosios*

---

[10] H. George Liddell, Robert Scott, *A Grek English Lexicon*, 9. edisyon, Oxford University Press, Oxford, 1996.

[11] "*Eusebeia*, ister insansal ister tanrısal olsun, gerçekten de saygıya değer, huşu ifade eden, korku veren bir şeye karşı duyulan saygı, korku, huşu ve o şeyi yüceltme anlamına gelir." Bkz. Laszio Versenyi, *Sokrates ve İnsan Sevgisi*, çev. Ahmet Cevizci, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1988, s.146.

[12] Walter Burkert bu kelime çifti hakkında, *Euthyphrōn* diyaloğunda geçen cinayet ve mahkeme olaylarıyla birlikte düşünüldüğünde, şu ilginç ayrımı vermektedir: "Özellikle tüm katiller *anosios*'tur, halbuki mahkeme yargısına dayanarak ya da savaşta öldüren kim olursa olsun *hosios* olmaktadır." Walter Burkert, *Greek Religion*,

sözcüğü bir sıfat olduğundan "dine uygun" olarak anlaşılmalıdır. Fakat diyalog bağlamında *hosios* isimleşerek [*hosion*] "dine uygun eylem" ya da "dindarlık" anlamını kazanmaktadır. Bundan dolayı *hosios* sözcüğünün karşılığı olarak "dine uygun olan" ifadesi daha uygundur. Nitekim diyalogda Sokrates büyük ölçüde dine uygun eylemin, hatta dindarlığın kendisinin ne olduğunu sorgulamaktadır. Biz de çevirimizde yukarıdaki ayrımlara olabildiğince uymaya çalışmakla birlikte sözcüklerin bağlamlarını da göz önünde bulundurarak Türkçe ifade ve akışa bağlı kalmaya özen gösterdik.

Eski Yunan düşünmesinde günümüzdeki tek tanrılı dinlerin din ve dindarlık kavramlarını birebir karşılayan sözcükler mevcut değildi. Yunanların bizim anladığımız anlamda bir din anlayışına ve sözcüğüne sahip olmadıklarıyla ilgili birçok örnek arasından Heidegger'i ve klasik filolog Wilamowitz'i gösterebiliriz.[13] Heidegger "Aslında Yunanca hiçbir 'din' sözcüğü yoktur," ifadesini de kullanmaktadır.[14] Dindarlık, daha çok saygı göstermekle ilgili bir durumu ifade etmektedir: "Yunanlı için dindarlık, göksel varlıklara kültsel anlamda saygı göstermek demektir, o kadar."[15] Bu saygının arkasında ise

---

çev. John Raffan, Harvard University Press, 1985, s. 270.

[13] Martin Heideger, Eugen Fink, *Heraklit, Seminar Wintersemester* 1966/1967 - *Gesamtausgabe* 15, 2. baskı, Vittorio Klostermann Verlag, Frankfurt am Main, 1996, s. 27.

[14] Martin Heideger, *Heraklit, Der Anfang des abendlandischen Denkens, Sommersemester* 1943 - *Gesamtausgabe* 55, 3. baskı, Vittorio Klostermann Verlag, Frankfurt am Main, 1994, s. 13.

[15] Egon Friedell, *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi*, çev: Necati Açа, 1. baskı, Dost Kitabevi, Ankara, 1999, s. 81.

büyük ölçüde tanrıların gazabına uğramama çabası yatmaktadır: "Tanrıların emirlerine uyulmasının nedeni itaatkârlıktan ziyade, akıllıca davranıp onları kışkırtmamaktır. Onlara hakaret etmek küfürdür. Onları kızdıran başkaca bir haksızlık yoktur. 'Tanrılara hakaret' davalarıyla sık sık karşılaşılırdı."[16] Tanrılara saygı göstermeyenler cezalandırılmalıdır ki, tanrıların gazabına uğranılmasın. Nitekim Homeros'un *Ilias* destanının başında Apollon, kendisine saygıda kusur etmeyen Khryses'in dualarını kabul ederek Akhaları oklarıyla birer birer öldürür.

Diyalogda dikkatimizi çeken ve açıklanması gereken bir başka sözcük çifti ise *dikē* ile *graphē*'dir. Sokrates'in yargılandığı davayla ilgili bir ayrımı gösteren bu iki sözcük arasındaki farklılık çeviriler ve yorumlarda genel olarak bireysel dava (*dikē*) ve kamu davası (*graphē*) olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Platon çevirmen ve yorumcularından biri olan John Burnet "dava" anlamındaki genel terimin *dikē* olduğunu, fakat *Euthyphrōn* diyaloğunda kişisel dava (*idiai dikai*) ve kamu davası (*dēmosiai dikai*) olarak iki farklı biçimin bulunduğunu söyler. Bu dava biçimlerinden kamu davasının (*dēmosiai dikai*) ise *graphai* olarak adlandırıldığını ifade eder. John Burnet'e göre "özel davada suçlayıcı, kişinin hatası için tazminat talep ederken kamu davalarında devlete karşı işlenmiş bir suç için ceza talep eder. Bundan dolayı *dēmosiai dikai* ya da *graphai*'da devlet suçlayıcı değildir. Bir yurttaş, bu davada Meletos, suçlamanın sorumluluğunu üstlenmelidir."[17] Genel kabul

---

[16] Egon Friedell, *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi*, s. 82.

[17] John Burnet, *Plato's Euthyphro, Apology of Socrates and Crito*,

gören bu yoruma göre *dikē* kişisel bir davaya, *graphē* ise kamusal bir davaya işaret etmektdir.

Yöntem

Bu çeviri Plato, *Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo, Phaedrus*, Loeb Classical Library, Harvard University Press, 1971, baskısına ait Yunanca metin temel alınarak yapılmıştır. Çeviride bunun dışında şu metinlerden de yararlanılmıştır: James Adam tarafından hazırlanan *Platonis Euthyphro*, Cambridge University Press, London, 1910; St. Gorge Stock tarafından hazırlanan *The Euthyphro of Plato*, Oxford University Press, 1909; John Burnet tarafından hazırlanan *Plato's Euthyphro, Apology of Socrates and Crito*, Oxford University Press, London, 1970.

Ayrıca Almanca ve İngilizce şu çeviriler de karşılaştırma amacıyla göz önünde bulundurulmuştur: Platon, *Sämtliche Werke. Bd.* 1. *Apologie, Kriton, Protagoras, Hippias II, Charmides, Laches, Ion, Euthyphron, Gorgias, Briefe*, çev. Friedrich Schleiermacher, Rowohlt Verlag, Hamburg, 1969; Platon, *Euthyphron*, çev. Klaus Reich, Felix Meiner Verlag, Hamburg 1968; Plato, *Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo*, çev. Benjamin Jowett, Prometheus Books, New York, 1988.

Oxford University Press, London, 1970, s. 8. Burnet'in bu ayrımı Türkçe'de Ahmet Cevizci tarafından yapılan Platon çevirisinde de göz önünde bulundurulur. Konuya ilişkin olarak bkz. Platon, *Sokrates'in Savunması*, çev. Ahmet Cevizci, Sentez yayınları, İstanbul, 2008, s. 11-12.

Euthyphrōn diyaloğunun Türkçe'de dikkate değer iki çevirisi mevcuttur. Bunlardan biri aynı zamanda Türkçe'deki ilk *Euthyphrōn* çevirisi olan Semiha Cemal çevirisidir. 1933 yılında yayımlanan bu çeviride Semiha Cemal diyaloğa "Ötifron yahut takva" başlığını uygun bulmuştur. İkinci çeviri ise Pertev Naili Boratav'a aittir. Daha sonra farklı yayınevlerince pek çok baskısı yapılan Boratav çevirisinin ilk baskısı 1942 yılında yapılmıştır. Ancak Fransızca ve İngilizce çevirilerden yapılan her iki çeviri de günümüz Türkçe'sinden oldukça farklıdır.

Son olarak bu çalışmayı hazırlamama vesile olan *Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Dizisi*'nin editörü hocam Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken'e, Yunanca metnin bütününün çevirisine ilişkin editoryal desteği ve önerilerinden ötürü Eyüp Çoraklı'ya, Yunanca konusunda beni yüreklendiren hocam Prof. Dr. Saffet Babür'e, çeviri metnimin çeşitli Almanca çevirilerle karşılaştırılmasında değerli katkılarda bulunan hocam Doç. Dr. Metin Toprak'a, bu çalışmanın her satırında önerisini, desteğini ve katkısını gördüğüm çalışma arkadaşım, dostum ve hocam Doç. Dr. Erdal Yıldız'a teşekkürü borç bilirim.

ΕΥΘΥΦΡΩΝ

ἢ περὶ ὁσίου, πειραστικός

EUTHYPHRON

Dindarlık Üzerine,
Deneme Türünde Bir Diyalog

ΕΥΘΥΦΡΩΝ

[ἢ περὶ ὁσίου, πειραστικός]

St. I

p. 2A ΕΥΘΥΦΡΩΝ: Τί νεώτερον, ὦ Σώκρατες, γέγονεν, ὅτι σὺ τὰς ἐν Λυκείῳ καταλιπὼν διατριβὰς ἐνθάδε νῦν διατρίβεις περὶ τὴν τοῦ βασιλέως στοάν; οὐ γάρ που καὶ σοί γε δίκη τις οὖσα τυγχάνει πρὸς τὸν βασιλέα ὥσπερ ἐμοί.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: Οὔτοι δὴ Ἀθηναῖοί γε, ὦ Εὐθύφρον, δίκην αὐτὴν καλοῦσιν, ἀλλὰ γραφήν.

ΕΥΘ: Τί φῄς; γραφὴν σέ τις, ὡς ἔοικε, γέγραπται;

B οὐ γὰρ ἐκεῖνό γε καταγνώσομαι, ὡς σὺ ἕτερον.

ΣΩ: Οὐ γὰρ οὖν.

ΕΥΘ: Ἀλλὰ σὲ ἄλλος;

ΣΩ: Πάνυ γε.

ΕΥΘ: Τίς οὗτος;

ΣΩ: Οὐδ' αὐτὸς πάνυ τι γιγνώσκω, ὦ Εὐθύφρον, τὸν ἄνδρα· νέος γάρ τίς μοι φαίνεται καὶ ἀγνώς· ὀνομάζουσι μέντοι αὐτόν, ὡς ἐγῷμαι, Μέλητον. ἔστί δὲ τῶν δήμων Πιτθεύς, εἴ τινα νῷ ἔχεις Πιτθέα Μέλητον, οἷον τετανότριχα καὶ οὐ πάνυ εὐγένειον, ἐπίγρυπον δέ.

EUTHYPHRON

[*Dindarlık üzerine; deneme türünde bir diyalog*]

St. I

p. 2A EUTHYPHRON: Ne o Sokrates, ne oldu[1] da Lykeion'-daki[2] konuşmaları[3] bırakmış burada, *basileus*'un sarayı[4] önünde oyalanıyorsun? *Basileus*'un huzurunda benimki gibi bir davan[5] olamaz ki senin.

SOKRATES: Doğrusu Euthyphron, Atinalılar dava değil, suçlama[6] diyor buna.

EUTHYPHRON: Ne diyorsun? Demek biri senin için suç-

B lamada bulundu; çünkü senin bir başkası için suçlamada bulunacağını düşünemem.

SOKRATES: Elbette, ben suçlamada bulunmadım.

EUTHYPHRON: Öyleyse biri senin için suçlamada bulundu?

SOKRATES: Evet, öyle.

EUTHYPHRON: Peki, kim bu adam?

SOKRATES: Tam olarak ben de tanımıyorum bu adamı, Euthyphron. Genç ve tanınmamış biri olsa gerek. Sanırım adı Meletos,[7] Pittheus *demos*'undan[8] biri; hani hatırlasana uzun düz saçları, seyrek sakalı ve çengel burnu olan Pittheuslu bir Meletos vardı.

ΕΥΘ: Οὐκ ἐννοῶ, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ δὴ τίνα
C γραφήν σε γέγραπται;

ΣΩ: Ἥντινα; οὐκ ἀγεννῆ, ἔμοιγε δοκεῖ· τὸ γὰρ νέον ὄντά τοσοῦτον πρᾶγμα ἐγνωκέναι οὐ φαῦλόν ἐστιν· ἐκεῖνος γάρ, ὥς φησιν, οἶδε, τίνα τρόπον οἱ νέοι διαφθείρονται καὶ τίνες οἱ διαφθείροντες αὐτούς. καὶ κινδυνεύει σοφός τις εἶναι· καὶ τὴν ἐμὴν ἀμαθίαν κατιδὼν ὡς διαφθείροντος τοὺς ἡλικιώτας αὐτοῦ, ἔρχεται κατηγορήσων μου ὡς πρὸς μητέρα πρὸς τὴν πόλιν. καὶ φαίνεταί μοι τῶν πολιτικῶν μόνος ἄρχεσθαι ὀρθῶς· ὀρθῶς γάρ ἐστι τῶν νέων
D πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἔσονται ὅ τι ἄριστοι, ὥσπερ γεωργὸν ἀγαθὸν τῶν νέων φυτῶν εἰκὸς πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων· καὶ δὴ καὶ Μέλητος ἴσως πρῶτον
3A μὲν ἡμᾶς ἐκκαθαίρει τοὺς τῶν νέων τὰς βλάστας διαφθείροντας, ὥς φησιν· ἔπειτα μετὰ τοῦτο δῆλον ὅτι τῶν πρεσβυτέρων ἐπιμεληθεὶς πλείστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος τῇ πόλει γενήσεται, ὥς γε τὸ εἰκὸς ξυμβῆναι ἐκ τοιαύτης ἀρχῆς ἀρξαμένῳ.

ΕΥΘ: Βουλοίμην ἄν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὀρρωδῶ, μὴ τοὐναντίον γένηται. ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σέ. καί μοι λέγε, τί καὶ τοιοῦντά σέ φησι διαφθείρειν τοὺς νέους;

B ΣΩ: Ἄτοπα, ὦ θαυμάσιε, ὡς οὕτω γ' ἀκοῦσαι.

EUTHYPHRON: Hatırlayamadım Sokrates; peki ama
C nasıl bir suçlamada bulundu senin için?

SOKRATES: Nasıl mı? Bence öyle yenilir yutulur bir suçlama değil bu. Doğrusu bu genç yaşında böyle önemli meselelere akıl erdirmesi hiç de azımsanacak bir iş değil. Aklı sıra gençlerin nasıl yoldan çıkarıldığını, hatta onları kimin yoldan çıkardığını biliyor. Bilge biri olmalı bu adam; baksana benim cahilliğimi[9] ve akranlarını yoldan çıkardığımı fark etmiş ki, anasına koşar gibi koşup kente gelmiş beni şikayete. Bana kalırsa siyasete doğru yerden başlayan tek adam o. Çünkü doğ-
D ru yerden başlamak, olabildiğince iyi yetişmeleri için önce gençlerle ilgilenmektir; tıpkı iyi bir çiftçinin önce körpe fidanlarla, sonra diğer ağaçlarla ilgilenmesi gibi.[10] Herhalde Meletos da önce genç fidanları bozan
3A bizleri temizlemeye çalışıyor, öyle diyor ya. Ardından bir de yaşlılarla ilgilenmeye kalktı mı, işte o zaman görün bakın devlete ne büyük yararlar sağlayacak; böylesi bir başlangıçla işe koyulan bir adamdan da bu beklenir zaten.

EUTHYPHRON: Umarım öyle olur Sokrates, fakat benim korkum bunun tam tersi olması. Çünkü Meletos sana zarar vermeye kalktığına göre, bence devleti tam kalbinden vurmakla işe başlıyor demektir.[11] Şimdi anlat bakalım, ne yapmışsın da gençleri yoldan çıkarmışsın?

B SOKRATES: İlk duyuşta kulağa saçma gelen şeyler,

φησὶ γάρ με ποιητὴν εἶναι θεῶν, καὶ ὡς καινοὺς ποιοῦντα θεούς, τοὺς δ' ἀρχαίους οὐ νομίζοντα, ἐγράψατο τούτων αὐτῶν ἕνεκα, ὥς φησιν.

ΕΥΘ: Μανθάνω, ὦ Σώκρατες· ὅτι δὴ σὺ τὸ δαιμόνιον φὴς σαυτῷ ἑκάστοτε γίγνεσθαι. ὡς οὖν καινοτομοῦντός σου περὶ τὰ θεῖα γέγραπται ταύτην τὴν γραφήν, καὶ ὡς διαβαλῶν δὴ ἔρχεται εἰς τὸ δικαστήριον, εἰδὼς ὅτι εὐδιάβολα τὰ τοιαῦτα πρὸς τοὺς πολλούς. καὶ ἐμοῦ γάρ τοι,
C ὅταν τι λέγω ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τῶν θείων, προλέγων αὐτοῖς τὰ μέλλοντα, καταγελῶσιν ὡς μαινομένου. καίτοι οὐδὲν ὅ τι οὐκ ἀληθὲς εἴρηκα ὧν προεῖπον, ἀλλ' ὅμως φθονοῦσιν ἡμῖν πασι τοῖς τοιούτοις. ἀλλ' οὐδὲν αὐτῶν χρὴ φροντίζειν, ἀλλ' ὁμόσε ἰέναι.

ΣΩ: Ὦ φίλε Εὐθύφρον, ἀλλὰ τὸ μὲν καταγελασθῆναι ἴσως οὐδὲν πρᾶγμα. Ἀθηναίοις γάρ τοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ σφόδρα μέλει, ἄν τινα δεινὸν οἴωνται εἶναι, μὴ μέντοι διδασκαλικὸν τῆς αὑτοῦ σοφίας· ὃν δ' ἂν καὶ ἄλλους οἴωνται
D ποιεῖν τοιούτους, θυμοῦνται, εἴτ' οὖν φθόνῳ, ὡς σὺ λέγεις, εἴτε δι' ἄλλο τι.

ΕΥΘ: Τούτου οὖν πέρι ὅπως ποτὲ πρὸς ἐμὲ ἔχουσιν, οὐ πάνυ ἐπιθυμῶ πειραθῆναι.

ΣΩ: Ἴσως γὰρ σὺ μὲν δοκεῖς σπάνιον σεαυτὸν παρέχειν καὶ διδάσκειν οὐκ ἐθέλειν

dostum. Çünkü benim tanrılar icat ettiğimi söylüyor; yeni tanrılar icat ederek eskilere inanmıyormuşum, işte bu yüzden beni suçluyormuş, öyle diyor.

EUTHYPHRON: Tabii ya Sokrates, sen içinde her zaman tanrısal bir kılavuz[12] olduğunu söylersin zaten. Demek Meletos da dinde yenilikler yaptığın gerekçesiyle suçluyor seni ve sana iftira atmak için mahkemeye gidiyor. Ne de olsa bu tür iftiraların halk tarafından ne kadar kolay benimseneceğini gayet iyi biliyor. Çünkü
C kendimden biliyorum, ne zaman mecliste dinle ilgili bir şey söylesem ve onlara gelecekten haber vermeye kalksam, deliymişim[13] gibi alay ediyorlar benimle. Oysa gelecekle ilgili söylediklerim arasında doğru olmayan tek bir ifadeye bile rastlayamazsın; ne var ki bizim gibileri hep kıskanırlar. Yine de bunlara aldırış etmeyelim, bildiğimizden şaşmayalım biz.[14]

SOKRATES: Sevgili Euthyphron, alaya alınmak öyle pek de önemli bir şey olmayabilir. Bana kalırsa Atinalılar bir insanın akıllı olup olmamasını hiç de umursamaz, yeter ki o insan kendi bildiklerini başkalarına öğretmeye kalkmasın.[15] Fakat bu insanın başkalarını da
D kendisine benzetmeye yeltendiğini düşünürlerse, senin de söylediğin gibi, kıskançlıktan ya da başka bir nedenden ötürü öfkeye kapılmaları işten bile değildir.

EUTHYPHRON: Açıkçası bu konuda benim hakkımda ne düşündüklerini öğrenmeye hiç de niyetim yok.

SOKRATES: Sen zaten onların gözünde sakıngan ve bildiklerini başkalarına öğretmek istemeyen bir insan-

τὴν σεαυτοῦ σοφίαν· ἐγὼ δὲ φοβοῦμαι, μὴ ὑπὸ φιλανθρωπίας δοκῶ αὐτοῖς ὅ τι περ ἔχω ἐκκεχυμένως παντὶ ἀνδρὶ λέγειν, οὐ μόνον ἄνευ μισθοῦ, ἀλλὰ καὶ προστιθεὶς ἂν ἡδέως, εἴ τις μου ἐθέλει ἀκούειν. εἰ μὲν οὖν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, μέλλοιέν μου καταγελᾶν, ὥσπερ σὺ φῂς σαυτοῦ, οὐδὲν ἂν εἴη ἀηδὲς παίζοντας καὶ
E γελῶντας ἐν τῷ δικαστηρίῳ διαγαγεῖν, εἰ δὲ σπουδάσονται, τοῦτ' ἤδη ὅπῃ ἀποβήσεται ἄδηλον πλὴν ὑμῖν τοῖς μάντεσιν.

ΕΥΘ: Ἀλλ' ἴσως οὐδὲν ἔσται, ὦ Σώκρατες, πρᾶγμα, ἀλλὰ σύ τε κατὰ νοῦν ἀγωνιεῖ τὴν δίκην, οἶμαι δὲ καὶ ἐμὲ τὴν ἐμήν.

ΣΩ: Ἔστιν δὲ δὴ σοί, ὦ Εὐθύφρον, τίς ἡ δίκη; φεύγεις αὐτὴν ἢ διώκεις;

ΕΥΘ: Διώκω.

ΣΩ: Τίνα;

4A ΕΥΘ: Ὃν διώκων αὖ δοκῶ μαίνεσθαι.

ΣΩ: Τί δέ; πετόμενόν τινα διώκεις;

ΕΥΘ: Πολλοῦ γε δεῖ πέτεσθαι, ὅς γε τυγχάνει ὢν εὖ μάλα πρεσβύτης.

ΣΩ: Τίς οὗτος;

ΕΥΘ: Ὁ ἐμὸς πατήρ.

ΣΩ: Ὁ σός, ὦ βέλτιστε;

ΕΥΘ: Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ: Ἔστιν δὲ τί τὸ ἔγκλημα καὶ τίνος ἡ δίκη;

sın. Bana gelince, benim insanları sevdiğim[16] bilinir, bu yüzden bütün korkum beni dinlemek isteyen herkese, hiçbir ücret almadan, tersine seve seve üste para vererek bildiğim her şeyi cömertçe anlattığımı[17] düşünmeleridir. Demin söylediğim gibi, seninle alay ettikleri gibi benimle de sadece alay ediyor olsalardı,
E mahkemede de öylesine şakalaşıp gülüşerek vakit geçirmek doğrusu benim için de hiç fena olmazdı; ama ya sahiden ciddiye alırlarsa, işte o zaman bunun sonunun nereye varacağını ancak senin gibi kâhinler söyleyebilir.

EUTHYPHRON: Belki de hiçbir sorun çıkmayacak Sokrates, sen kendi davanı kendi düşüncene göre savunacaksın, ben de benimkini.

SOKRATES: Peki senin davan nedir Euthyphron?[18] Kaçıyor musun, yoksa kovalıyor musun?[19]

EUTHYPHRON: Kovalıyorum.

SOKRATES: Kimi?

4A EUTHYPHRON: Öyle biri ki bu, onu kovaladığım için yine[20] deli olduğumu düşünüyorlar.

SOKRATES: Ne yani? Uçan birini mi kovalıyorsun yoksa?[21]

EUTHYPHRON: Başkası olsa uçabilirdi, ama o uçmak için çok yaşlı.

SOKRATES: İyi de kim bu adam?

EUTHYPHRON: Babam.

SOKRATES: Baban mı, sevgili dostum?

EUTHYPHRON: Evet, babam.

SOKRATES: Peki şikayetin ne, davan neyle ilgili?

ΕΥΘ: Φόνου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Ἡράκλεις· ἦ που, ὦ Εὐθύφρον, ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν πολλῶν, ὅπῃ ποτέ ὀρθῶς ἔχει. οὐ γὰρ οἶμαί γε τοῦ ἐπιτυχόντος ὀρθῶς αὐτὸ πρᾶξαι,
B ἀλλὰ πόρρω που ἦδη σοφίας ἐλαύνοντος.

ΕΥΘ: Πόρρω μέντοι νὴ Δία, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Ἔστιν δὲ δὴ τῶν οἰκείων τις ὁ τεθνεὼς ὑπὸ τοῦ σοῦ πατρός; ἢ δῆλα δή· οὐ γὰρ ἄν πού ὑπὲρ γε ἀλλοτρίου ἐπεξῄεισθα φόνου αὐτῷ.

ΕΥΘ: Γελοῖον, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἴει τι διαφέρειν, εἴτε ἀλλότριος εἴτε οἰκεῖος ὁ τεθνεώς, ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον δεῖν φυλάττειν, εἴτε ἐν δίκῃ ἔκτεινεν ὁ κτείνας εἴτε μή, καὶ εἰ μὲν ἐν δίκῃ, ἐᾶν, εἰ δὲ μή, ἐπεξιέναι, ἐάν περ ὁ κτείνας συνέστιός σοι
C καὶ ὁμοτράπεζος ᾖ. ἴσον γὰρ τὸ μίασμα γίγνεται, ἐὰν ξυνῇς τῷ τοιούτῳ ξυνειδὼς καὶ μὴ ἀφοσιοῖς σεαυτόν τε καὶ ἐκεῖνον τῇ δίκῃ ἐπεξιών, ἐπεὶ ὅ γε ἀποθανὼν πελάτης τις ἦν ἐμός, καὶ ὡς ἐγεωργοῦμεν ἐν τῇ Νάξῳ, ἐθήτευεν ἐκεῖ παρ' ἡμῖν. παροινήσας οὖν καὶ ὀργισθεὶς τῶν οἰκετῶν τινι τῶν ἡμετέρων ἀποσφάττει αὐτόν· ὁ οὖν πατὴρ συνδήσας τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καταβαλὼν εἰς τάφρον τινά, πέμπει δεῦρο ἄνδρα πευσόμενον τοῦ ἐξηγητοῦ, ὅ τι χρείη ποιεῖν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ
D χρόνῳ τοῦ δεδεμένου ὠλιγώρει τε καὶ ἠμέλει ὡς ἀνδροφόνου καὶ οὐδὲν ὂν πρᾶγμα, εἰ καὶ

EUTHYPHRON: Cinayet, Sokrates.

SOKRATES: Herakles aşkına! Kuşkusuz çoğu insan doğrunun ne olduğunu bilmez Euthyphron. Bana sorarsan bu yaptığını herkes yapamaz, bunu yapsa yapsa
B bilgelik yönü bayağı gelişmiş biri yapabilir ancak.

EUTHYPHRON: Zeus aşkına, sahiden de bilgelik yönü bayağı gelişmiş biri olmalı, Sokrates.

SOKRATES: Babanın öldürdüğü adam akrabadan mı? Belli ki öyle; sonuçta yabancı biri için cinayet davası açmazdın babana.

EUTHYPHRON: Sokrates, öldürülenin yabancı ya da akraba olmasının farklı şeyler olduğunu sanman, üstelik düşünülmesi gereken en önemli şeyin katilin haklı yere mi yoksa haksız yere mi cinayet işlemesi olduğunu görmemen, eğer haklıysa serbest bırakılması, haksızsa, katil aynı evi ve aynı sofrayı paylaştığın biri de olsa, ona dava açılması[22] gerektiğini düşünmemen tuhaf şey
C doğrusu. Eğer böyle biriyle bile bile düşüp kalkarsan, üstelik dava açarak kendini ve onu suçtan arındırmazsan, sen de onun kadar kirlenmiş olursun.[23] Aslında öldürülen benim ırgatımdı; Naksos'ta çiftçilik yaptığımız sırada bizim yanımızda çalışıyordu. Sarhoşken öfkeye kapılıp hizmetkârlarımızdan birini boğazlamış. Bunun üzerine babam ırgatı ellerinden ve ayaklarından bağlayıp bir çukura atmış, sonra da bu konuda ne yapması gerektiğini sorup öğrensin diye bir adamını buraya, din danışmanının yanına göndermiş. Ama bu
D sırada eli kolu bağlı orada yatan ırgatla nasıl olsa katildir diye hiç ilgilenmemiş, adama hiç bakmamış, ölür

ἀποθάνοι· ὅπερ οὖν καὶ ἔπαθεν. ὑπὸ γὰρ λιμοῦ καὶ ῥίγους καὶ τῶν δεσμῶν ἀποθνήσκει πρὶν τὸν ἄγγελον παρὰ τοῦ ἐξηγητοῦ ἀφικέσθαι. ταῦτα δὴ οὖν καὶ ἀγανακτεῖ ὅ τε πατὴρ καὶ οἱ ἄλλοι οἰκεῖοι, ὅτι ἐγὼ ὑπὲρ τοῦ ἀνδροφόνου τῷ πατρὶ φόνου ἐπεξέρχομαι, οὔτε ἀποκτείναντι, ὡς φασιν ἐκεῖνοι, οὔτ' εἰ ὅ τι μάλιστα ἀπέκτεινεν, ἀνδροφόνου γε ὄντὸς τοῦ ἀποθανόντος, οὐ δεῖν φροντίζειν ὑπὲρ
E τοῦ τοιούτου· ἀνόσιον γὰρ εἶναι τὸ υἱὸν πατρὶ φόνου ἐπεξιέναι· κακῶς εἰδότες, ὦ Σώκρατες, τὸ θεῖον ὡς ἔχει τοῦ ὁσίου τε πέρι καὶ τοῦ ἀνοσιου.

ΣΩ: Σὺ δὲ δὴ πρὸς Διός, ὦ Εὐθύφρον, οὑτωσὶ ἀκριβῶς οἴει ἐπίστασθαι περὶ τῶν θείων, ὅπῃ ἔχει, καὶ τῶν ὁσίων τε καὶ ἀνοσίων, ὥστε τούτων οὕτω πραχθέντων, ὡς σὺ λέγεις, οὐ φοβεῖ δικαζόμενος τῷ πατρί, ὅπως μὴ αὖ σὺ ἀνόσιον πρᾶγμα τυγχάνῃς πράττων;

ΕΥΘ: Οὐδὲν γὰρ ἄν μου ὄφελος εἴη, ὦ Σώκρα-
5A τες, οὐδέ τῳ ἂν διαφέροι Εὐθύφρων τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, εἰ μὴ τὰ τοιαῦτα πάντα ἀκριβῶς εἰδείην.

ΣΩ: Ἆρ' οὖν μοι, ὦ θαυμάσιε Εὐθύφρον, κράτιστόν ἐστί μαθητῇ σῷ γενέσθαι καὶ πρὸ τῆς γραφῆς τῆς πρὸς Μέλητον αὐτὰ ταῦτα προκαλεῖσθαι αὐτὸν λέγοντα, ὅτι ἔγωγε καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ τὰ θεῖα περὶ πολλοῦ ἐποιούμην εἰδέναι, καὶ νῦν ἐπειδή με ἐκεῖνος

mü ölmez mi diye umursamamış bile. Sonuçta ırgata olan olmuş tabii. Haberci din danışmanının yanından gelene kadar ırgat açlıktan, soğuktan ve elinin kolunun sımsıkı bağlı olmasından ötürü ölüp gitmiş. İşte şimdi bir katil için babama cinayet davası açıyorum diye hem babam hem de diğer akrabalarım bana ateş püskürüyor. Dediklerine bakılırsa, babam adamı öldürmemiş ki; hem öldürmüş olsa bile, adam zaten katil olduğuna göre, neden ben bunu dert ediyormuşum.
E Çünkü bir evladın babasına cinayet davası açması dine uygun değilmiş. Görüyorsun Sokrates, dindarlığa ve dinsizliğe ilişkin tanrısal yasa hakkındaki bilgileri ne kadar da kıt.

SOKRATES: Zeus aşkına Euthyphron, demek sen dindarlığa ve dinsizliğe ilişkin tanrısal yasaları öyle iyi bildiğini zannediyorsun ki, meselenin içyüzünün senin anlattığın gibi olduğunu düşünüp babana dava açmakla günaha girmiş olabileceğinden hiç korkmuyorsun, öyle mi?

EUTHYPHRON: Öyle Sokrates, çünkü bütün bu konu-
5A ları çok iyi bilmiyor olsaydım hiçbir işe yaramazdım ve Euthyphron'un sıradan insanlardan asla bir farkı olmazdı.

SOKRATES: Öyleyse benim için en iyisi senin öğrencin olmak, aklıevvel dostum Euthyphron, hatta duruşmamızı hiç beklemeden Meletos'a meydan okumak ve ona, eskiden ben de dinsel konularda bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu düşünürdüm, ama ne zaman

αὐτοσχεδιάζοντά φησι καὶ καινοτομοῦντα περὶ τῶν θείων ἐξαμαρτάνειν, μαθητὴς δὴ γέγονα σός·
B καὶ εἰ μέν, ὦ Μέλητε, φαίην ἄν, Εὐθύφρονα ὁμολογεῖς σοφὸν εἶναι τὰ τοιαῦτα, καὶ ὀρθῶς νομίζειν ἐμὲ ἡγοῦ καὶ μὴ δικάζου· εἰ δὲ μή, ἐκείνῳ τῷ διδασκάλῳ λάχε δίκην πρότερον ἢ ἐμοί, ὡς τοὺς πρεσβυτέρους διαφθείροντι, ἐμέ τε καὶ τον αὑτοῦ πατέρα, ἐμὲ μὲν διδάσκοντι, ἐκεῖνον δὲ νουθετοῦντί τε καὶ κολάζοντι· καὶ ἂν μή μοι πείθηται μηδ' ἀφίῃ τῆς δίκης ἢ ἀντ' ἐμοῦ γράφηται σέ, αὐτὰ ταῦτα λέγειν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἃ προὐκαλούμην αὐτόν.

ΕΥΘ: Ναὶ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες, εἰ ἄρα με ἐπι-
C χειρήσειε γράφεσθαι, εὕροιμ' ἄν, ὡς οἶμαι, ὅπῃ σαθρός ἐστιν, καὶ πολὺ ἂν ἡμῖν πρότερον περὶ ἐκείνου λόγος ἐγένετο ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἢ περὶ ἐμοῦ.

ΣΩ: Καὶ ἐγώ τοι, ὦ φίλε ἑταῖρε, ταῦτα γιγνώσκων μαθητὴς ἐπιθυμῶ γενέσθαι σός, εἰδώς, ὅτι καὶ ἄλλος πού τις καὶ ὁ Μέλητος οὗτος σὲ μὲν οὐδὲ δοκεῖ ὁρᾶν, ἐμὲ δὲ οὕτως ὀξέως καὶ ῥᾳδίως κατεῖδεν, ὥστε ἀσεβείας ἐγράψατο. νῦν οὖν πρὸς Διὸς λέγε μοι, ὃ νῦν δὴ σαφῶς εἰδέναι διισχυρίζου· ποῖόν τι τὸ εὐσεβὲς φῂς εἶναι καὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ
D περὶ φόνου καὶ περὶ τῶν ἄλλων; ἢ οὐ ταὐτόν ἐστιν ἐν πάσῃ πράξει τὸ ὅσιον αὐτὸ αὑτῷ, καὶ

ki sen beni dinsel konularda fütursuzca davranmakla ve yepyeni icatlar çıkarmakla suçladın, işte o andan itibaren ben de Euthyphron'un öğrencisi oldum, demek
B ve şöyle devam etmek: "Bak Meletos, Euthyphron'un bu konularda bilge olduğunu kabul ediyorsan, benim de doğru yolda olduğuma inan ve davandan vazgeç; yok inanmıyoran eğer benden önce Euthyphron'a, yani öğretmenime dava açmalısın, çünkü o öğretmenlik yaparak beni, azarlama ve cezalandırmayla da kendi babasını, yani biz yaşlıları yoldan çıkaran kişidir." Ama Meletos bana kulak asmaz da davasını geri çekmezse ya da benim yerime seni suçlamaya kalkarsa, o zaman ben de şimdi söylediğim şeyleri aynen mahkemede söylerim.

EUTHYPHRON: Zeus aşkına Sokrates, gerçekten Mele-
C tos beni bu şekilde suçlamaya yeltenecek olsa, sanırım onun en zayıf noktasını arar bulurdum, böylece mahkemede benden çok onun hakkında söyleyecek lafımız olurdu.

SOKRATES: Zaten, sevgili dostum, ben de bunu anladığımdan senin öğrencin olmak istiyorum ya. Çünkü biliyorum ki, sen ne şu Meletos'un dikkatini çekmişsindir ne de bir başkasının. Ama Meletos içimden geçeni öyle derinden, öyle kolayca kavramış ki, gitti dinsizlikle[24] suçladı beni. Şimdi Zeus aşkına, demin çok iyi bildiğini iddia ettiğin şeyi bana da anlat. Cinayet konusunda olsun, başka konularda olsun şu dindarlık
D ve dinsizlik nasıl bir şey sence? Dindarlık bütün eylemlerde kendi kendisiyle özdeş değil mi; yine dinsiz-

τὸ ἀνόσιον αὖ τοῦ μὲν ὁσίου παντὸς ἐναντίον, αὐτὸ δὲ αὑτῷ ὁμοῖον καὶ ἔχον μίαν τινὰ ἰδέαν πᾶν, ὅ τί περ ἂν μέλλῃ ἀνόσιον εἶναι;

ΕΥΘ: Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Λέγε δή, τί φὴς εἶναι τὸ ὅσιον καὶ τὸ ἀνόσιον;

ΕΥΘ: Λέγω τοίνυν, ὅτι τὸ μὲν ὅσιόν ἐστιν ὅπερ ἐγὼ νῦν ποιῶ, τῷ ἀδικοῦντι ἢ περὶ φόνους ἢ περὶ ἱερῶν κλοπὰς ἤ τι ἄλλο τῶν τοιούτων ἐξαμαρτάνοντι ἐπεξιέναι, ἐάν τε πατὴρ ὢν τυγχάνῃ
E ἐάν τε μήτηρ ἐάν τε ἄλλος ὁστισοῦν, τὸ δὲ μὴ ἐπεξιέναι ἀνόσιον· ἐπεί, ὦ Σώκρατες, θέασαι, ὡς μέγα σοι ἐρῶ τεκμήριον τοῦ νόμου ὅτι οὕτως ἔχει, ὃ καὶ ἄλλοις ἤδη εἶπον, ὅτι ταῦτα ὀρθῶς ἂν εἴη οὕτω γιγνόμενα, μὴ ἐπιτρέπειν τῷ ἀσεβοῦντι μηδ' ἂν ὁστισοῦν τυγχάνῃ ὤν· αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρω-
6A ποι τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν ἄριστον καὶ δικαιότατον, καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν αὑτοῦ πατέρα δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπινεν οὐκ ἐν δίκῃ, κἀκεῖνόν γε αὖ τὸν αὑτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι' ἕτερα τοιαῦτα· ἐμοὶ δὲ χαλεπαίνουσιν, ὅτι τῷ πατρὶ ἐπεξέρχομαι ἀδικοῦντι, καὶ οὕτως αὐτοὶ αὑτοῖς τὰ ἐναντία λέγουσι περί τε τῶν θεῶν καὶ περὶ ἐμοῦ.

ΣΩ: Ἆρά γε, ὦ Εὐθύφρον, τοῦτ' ἐστιν, οὗ ἕνεκα τὴν γραφὴν φεύγω, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐπειδάν τις περὶ τῶν θεῶν λέγῃ, δυσχερῶς πως ἀποδέχομαι; δι' ἃ δή, ὡς ἔοικε, φήσει τίς με ἐξ-

lik de her türlü dindarlığın karşıtı olarak kendi kendisiyle özdeş değil mi, ayrıca dinsizlik dine aykırı olan her şeyin sahip olduğu bir nitelik değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette Sokrates.

SOKRATES: O zaman söyle bana, sence dindarlık nedir, dinsizlik nedir?

EUTHYPHRON: Peki öyleyse, bence dindarlık benim şimdi yaptığımdır; yani ister baban olsun, ister annen, isterse başka biri, cinayet işleyen, tapınakları soyan ya da bu türden başka bir suç işleyen kişi hakkında dava
E açmak dine uygun bir davranıştır, dava açmamaksa dine aykırı bir davranış. Sokrates, sana söyleyeceğim yasanın güçlü kanıtına bak: kim yapmış olursa olsun hiçbir saygısızlığa izin vermemek gerekir. Böyle yapmanın doğru olduğunu daha önce başkalarına da
6A anlattım. İnsanlar Zeus'un tanrıların en iyisi, en adili olduğuna inanırlar ve haksız yere oğullarını yuttuğu[25] için kendi babasını zincire vurduğunu, babasının da zamanında kendi babasını benzer nedenlerle hadım ettiğini[26] kabul ederler. Ama gelin görün ki, aynı insanlar suç işlediği için babamı dava ediyorum diye bana kızıyorlar; demek ki tanrılar söz konusu olduğunda farklı, ben söz konusu olduğumda farklı şeyler söyleyip kendi kendileriyle çelişiyorlar.

SOKRATES: Benim için suçlamada bulunmalarının nedeni de bu olabilir mi Euthyphron, birisi çıkıp da tanrılar hakkında böyle şeyler söylediğinde[27] söylediklerini bir türlü kabullenememem olabilir mi? Herhalde

αμαρτάνειν· νῦν οὖν εἰ καὶ σοὶ ταῦτα ξυνδοκεῖ
B τῷ εὖ εἰδότι περὶ τῶν τοιούτων, ἀνάγκη δή, ὡς ἔοικε, καὶ ἡμῖν ξυγχωρεῖν. τί γὰρ καὶ φήσομεν, οἵ γε αὐτοὶ ὁμολογοῦμεν περὶ αὐτῶν μηδὲν εἰδέναι; ἀλλά μοι εἰπὲ πρὸς Φιλίου, σὺ ὡς ἀληθῶς ἡγεῖ ταῦτα οὕτως γεγονέναι;

ΕΥΘ: Καὶ ἔτι γε τούτων θαυμασιώτερα, ὦ Σώκρατες, ἃ οἱ πολλοὶ οὐκ ἴσασιν.

ΣΩ: Καὶ πόλεμον ἄρα ἡγεῖ σὺ εἶναι τῷ ὄντι ἐν τοῖς θεοῖς πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔχθρας γε δεινὰς καὶ μάχας καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά, οἷα λέγεταί τε ὑπὸ τῶν ποιητῶν, καὶ ὑπὸ τῶν
C ἀγαθῶν γραφέων τά τε ἄλλα ἱερὰ ἡμῖν κατα-πεποίκιλται, καὶ δὴ καὶ τοῖς μεγάλοις Παναθη-ναίοις ὁ πέπλος μεστὸς τῶν τοιούτων ποικιλ-μάτων ἀνάγεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν; ταῦτα ἀληθῆ φῶμεν εἶναι, ὦ Εὐθύφρον;

ΕΥΘ: Μὴ μόνον γε, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὅπερ ἄρτι εἶπον, καὶ ἄλλα σοι ἐγὼ πολλά, ἐάνπερ βούλῃ, περὶ τῶν θείων διηγήσομαι, ἃ σὺ ἀκούων εὖ οἶδ' ὅτι ἐκπλαγήσει.

ΣΩ: Οὐκ ἂν θαυμάζοιμι. ἀλλὰ ταῦτα μέν μοι εἰς αὖθις ἐπὶ σχολῆς διηγήσει· νυνὶ δέ, ὅπερ ἄρτι σε ἠρόμην, πειρῶ σαφέστερον εἰπεῖν.
D οὐ γάρ με, ὦ ἑταῖρε, τὸ πρότερον ἱκανῶς

bu yüzden benim günah işlediğimi ileri sürecekler. Şimdi sen bu tür konuları iyi bilen biri olarak bu
B hikâyeleri doğru buluyorsan, sanırım benim gibilerin de kabullenmesi gerekir bunları. Zaten bu konularda hiçbir şey bilmediğini kabul eden benim gibi adamlara ne söylemek düşer ki? Ama Dostluk[28] adına söyle bana, sen bunların böyle olduğuna gerçekten inanıyor musun?

EUTHYPHRON: Elbette Sokrates, üstelik bunlardan çok daha hayret edilesi şeylere de inanıyorum; pek çoğu bilmez onları.

SOKRATES: Tanrılar arasında gerçekten bir savaş olduğuna, korkunç düşmanlıklar, çekişmeler ve böyle bir sürü şey yaşandığına da inanıyor musun? Öyle ya şairlerimiz tarafından anlatılır böyle şeyler, usta res-
C samlarımız tarafından tapınaklarımıza resmedilir, üstelik büyük Panathenaia[29] şenliklerinde bu türden olayların tasvirlerinin işlendiği bir elbise çıkarılır Akropolis'e.[30] Bütün bunların doğru olduğunu kabul edelim mi Euthyphron?

EUTHYPHRON: Yalnızca bunlar değil ki Sokrates; demin de söylediğim gibi, dilersen tanrılar hakkında daha pek çok şey anlatabilirim sana. Eminim bunları işitince çok şaşırırsın.

SOKRATES: Anlatırsın, bilirim. Ama bunları daha sonra uygun bir zamanında anlat bana. Şimdi demin sorduğuma daha açık bir yanıt vermeye çalış. Çünkü
D dostum, daha önce dindarlığın ne olduğunu sorduğumda

ἐδίδαξας ἐρωτήσαντα τὸ ὅσιον, ὅ τί ποτ' εἴη, ἀλλά μοι εἶπες, ὅτι τοῦτο τυγχάνει ὅσιον ὄν, ὃ σὺ νῦν ποιεῖς, φόνου ἐπεξιὼν τῷ πατρί.

ΕΥΘ: Καὶ ἀληθῆ γε ἔλεγον, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Ἴσως. ἀλλὰ γάρ, ὦ Εὐθύφρον, καὶ ἄλλα πολλὰ φὴς εἶναι ὅσια.

ΕΥΘ: Καὶ γὰρ ἐστιν.

ΣΩ: Μέμνησαι οὖν, ὅτι οὐ τοῦτό σοι διεκελευόμην, ἕν τι ἢ δύο με διδάξαι τῶν πολλῶν ὁσίων, ἀλλ'
E ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ εἶδος, ᾧ πάντα τὰ ὅσια ὅσιά ἐστιν; ἔφησθα γάρ που μιᾷ ἰδέᾳ τά τε ἀνόσια ἀνόσια εἶναι καὶ τὰ ὅσια ὅσια· ἢ οὐ μνημονεύεις;

ΕΥΘ: Ἔγωγε.

ΣΩ: Ταύτην τοίνυν με αὐτὴν δίδαξον τὴν ἰδέαν, τίς ποτέ ἐστιν, ἵνα εἰς ἐκείνην ἀποβλέπων καὶ χρώμενος αὐτῇ παραδείγματι, ὃ μὲν ἂν τοιοῦτον ᾖ, ὧν ἂν ἢ σὺ ἢ ἄλλος τις πράττῃ, φῶ ὅσιον εἶναι, ὃ δ' ἂν μὴ τοιοῦτον, μὴ φῶ.

ΕΥΘ: Ἀλλ' εἰ οὕτω βούλει, ὦ Σώκρατες, καὶ οὕτω σοι φράσω.

ΣΩ: Ἀλλὰ μὴν βούλομαί γε.

ΕΥΘ: Ἔστι τοίνυν τὸ μὲν τοῖς θεοῖς προσ-
7A φιλὲς ὅσιον, τὸ δὲ μὴ προσφιλὲς ἀνόσιον.

yeterince bilgilendirmedin beni, aksine şimdi yaptığın şeyin, yani babana cinayet davası açmanın dine uygun bir davranış olduğunu söyledin durdun.

EUTHYPHRON: Ama söylediğim doğruydu Sokrates.

SOKRATES: Olabilir. Ama Euthyphron, dine uygun daha başka şeyler olduğunu da söyledin.

EUTHYPHRON: Evet, dine uygun başka şeyler de var.

SOKRATES: İyi de, dine uygun onca şeyden yalnızca bir iki tanesini bana öğretmeni istemedim ki senden, aksine onun kendine özgü yapısını, yani dine uygun bütün davranışları dine uygun yapan şeyi öğretmeni istedim, unuttun mu yoksa? Çünkü dine aykırı
E davranışların dine aykırı, dine uygun davranışların da dine uygun olmasının tek bir ilkeye bağlı olduğunu söylemiştin. Hatırlamıyor musun yoksa?

EUTHYPHRON: Hatırlıyorum.

SOKRATES: O zaman sadece bu ilkenin ne olduğunu bana da öğret ki, onu göz önünde tutup örnek diye kullanayım ve senin ya da bir başkasının yaptıkları arasında bu ilkeye uyan bir şey varsa onun dine uygun, uymayan bir şey varsa onun da dine aykırı olduğunu söyleyebileyim.

EUTHYPHRON: Bu şekilde açıklamamı istiyorsan tabii ki açıklarım Sokrates.

SOKRATES: Elbette istiyorum.

EUTHYPHRON: Peki öyleyse, tanrıların sevdiği şey dine
7A uygundur, sevmediği şeyse dine aykırı.

ΣΩ: Παγκάλως, ὦ Εὐθύφρον, καὶ ὡς ἐγὼ ἐζήτουν ἀποκρίνασθαί σε, οὕτω νῦν ἀπεκρίνω. εἰ μέντοι ἀληθές, τοῦτο οὔπω οἶδα, ἀλλὰ σὺ δῆλον ὅτι ἐπεκδιδάξεις, ὡς ἔστιν ἀληθῆ ἃ λέγεις.

ΕΥΘ: Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ: Φέρε δή, ἐπικεψώμεσθα, τί λέγομεν. τὸ μὲν θεοφιλές τε καὶ ὁ θεοφιλὴς ἄνθρωπος ὅσιος, τὸ δὲ θεομισὲς καὶ ὁ θεομισὴς ἀνόσιος· οὐ ταὐτὸν δ' ἐστίν, ἀλλὰ τὸ ἐναντιώτατον τὸ ὅσιον τῷ ἀνοσίῳ· οὐχ οὕτως;

ΕΥΘ: Οὕτω μὲν οὖν.

ΣΩ: Καὶ εὖ γε φαίνεται εἰρῆσθαι;

B ΕΥΘ: Δοκῶ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Οὐκοῦν καὶ ὅτι στασιάζουσιν οἱ θεοί, ὦ Εὐθύφρον, καὶ διαφέρονται ἀλλήλοις καὶ ἔχθρα ἐστὶν ἐν αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους, καὶ τοῦτο εἴρηται;

ΕΥΘ: Εἴρηται γάρ.

ΣΩ: Ἔχθραν δὲ καὶ ὀργάς, ὦ ἄριστε, ἡ περὶ τίνων διαφορὰ ποιεῖ; ὧδε δὲ σκοπῶμεν. ἆρ' ἂν εἰ διαφεροίμεθα ἐγώ τε καὶ σὺ περὶ ἀριθμοῦ, ὁπότερα πλείω, ἡ περὶ τούτων διαφορὰ ἐχθροὺς ἂν ἡμᾶς ποιοῖ καὶ ὀργίζεσθαι ἀλλήλοις, ἢ ἐπὶ λογισμὸν ἐλθόντες περί γε τῶν

C τοιούτων ταχὺ ἂν ἀπαλλαγεῖμεν;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

SOKRATES: Çok güzel Euthyphron, ben de şimdi yanıtladığın gibi yanıtlamanı bekliyordum zaten. Ne var ki bu yanıtın doğru olup olmadığını henüz bilmiyorum; ama inanıyorum ki sen, söylediklerinin doğru olduğunu göstereceksin bana.

EUTHYPHRON: Tabii ki.

SOKRATES: Haydi öyleyse, söylediklerimizi gözden geçirelim. Tanrıların sevdiği şey ve kişi dine uygundur, tanrıların nefret ettiği şey ve kişi ise dine aykırı. Tabii bu ikisi aynı şey değildir, aksine dine uygun olanla dine aykırı olan taban tabana zıttır. Böyle söylemedik mi?

EUTHYPHRON: Evet, böyle söyledik.

SOKRATES: Peki böyle söylemek doğru mu sence?

B EUTHYPHRON: Bence doğru Sokrates.

SOKRATES: Ama Euthyphron, tanrıların birbirleriyle kavga ettiklerini, anlaşmazlığa düştüklerini, hatta aralarında düşmanlık olduğunu söylemiyor muyuz?

EUTHYPHRON: Evet, söylüyoruz.

SOKRATES: Peki sevgili dostum, hangi konulardaki anlaşmazlıklar düşmanlığa ve öfkeye yol açıyor? İstersen şöyle düşünelim. Sözgelimi sen ve ben iki nesnenin sayısı konusunda ayrılığa düşseydik, yani hangisinin daha fazla olduğu konusunda anlaşamasaydık, bu konudaki anlaşmazlık bizi düşman yapar ve birbirimize karşı öfkelendirir miydi, yoksa onları sayar saymaz

C bu konularda derhal bir karara varır mıydık?

EUTHYPHRON: Varırdık tabii.

ΣΩ: Οὐκοῦν καὶ περὶ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος εἰ διαφεροίμεθα, ἐπὶ τὸ μετρον ἐλθόντες ταχὺ παυσαίμεθ' ἂν τῆς διαφορᾶς;

ΕΥΘ: Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ: Καὶ ἐπί γε τὸ ἱστάναι ἐλθόντες, ὡς ἐγῷμαι, περὶ τοῦ βαρυτέρου τε καὶ κουφοτέρου διακριθεῖμεν ἄν;

ΕΥΘ: Πῶς γὰρ οὔ;

ΣΩ: Περὶ τίνος δὲ δὴ διενεχθέντες καὶ ἐπὶ τίνα κρίσιν οὐ δυνάμενοι ἀφικέσθαι ἐχθροί γε ἂν ἀλλήλοις εἶμεν καὶ ὀργιζοίμεθα; ἴσως οὐ
D πρόχειρόν σοί ἐστιν. ἀλλ' ἐμοῦ λέγοντος σκόπει, εἰ τάδε ἐστὶ τό τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον καὶ καλὸν καὶ αἰσχρὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν. ἆρα οὐ ταῦτά ἐστιν, ὧν διενεχθέντες καὶ οὐ δυνάμενοι ἐπὶ ἱκανὴν κρίσιν αὐτῶν ἐλθεῖν ἐχθροὶ ἀλλήλοις γιγνόμεθα, ὅταν γιγνώμεθα. καὶ ἐγὼ καὶ σὺ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πάντες;

ΕΥΘ: Ἀλλ' ἔστιν αὕτη ἡ διαφορά, ὦ Σώκρατες, καὶ περὶ τούτων.

ΣΩ: Τί δέ; οἱ θεοί, ὦ Εὐθύφρον, οὐκ εἴπερ τι διαφέρονται, διὰ ταῦτα διαφέροιντ' ἄν;

ΕΥΘ: Πολλὴ ἀνάγκη.

E ΣΩ: Καὶ τῶν θεῶν ἄρα, ὦ γενναῖε Εὐθύφρον, ἄλλοι ἄλλα δίκαια καὶ ἄδικα ἡγοῦνται κατὰ τὸν σὸν λόγον, καὶ καλὰ καὶ αἰσχρὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ κακά· οὐ γὰρ ἄν που ἐστασίαζον ἀλλήλοις,

SOKRATES: O halde bir şeyin büyüklüğü ya da küçüklüğü konusunda anlaşamasaydık, ölçmeye başlar başlamaz anlaşmazlığımız derhal son bulurdu, öyle değil mi?

EUTHYPHRON: Evet öyle.

SOKRATES: Herhalde bir şeyi tartar tartmaz da onun ağırlığı ve hafifliği konusunda bir karara varırdık, öyle değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette.

SOKRATES: Peki hangi konuda anlaşamıyor, hangi konuda bir karara varamıyoruz da birbirimize böyle öfkeleniyor, hatta düşman kesiliyoruz? Belki bu soru-
D yu kolayca yanıtlayamayabilirsin. Ama bunların doğru ve yanlışla, güzel ve çirkinle, iyi ve kötüyle ilgisi olup olmadığını ben konuşurken sen de bir gözden geçir bakalım. Yoksa üzerinde anlaşamayıp uygun bir karara varamadığımız için seni, beni, hatta diğer bütün insanları her fırsatta birbirine düşman eden şeyler bunlar değil mi?

EUTHYPHRON: Anlaşmazlık tam da bu konularda, Sokrates.

SOKRATES: Peki Euthyphron, tanrılar da anlaşamıyorsa bu konular yüzünden anlaşamıyor, değil mi?

EUTHYPHRON: Kesinlikle öyle.

E SOKRATES: Öyleyse soylu Euthyphron, senin sözüne göre tanrıların bir kısmı bazı şeylerin doğru, güzel ve iyi olduğunu, bir kısmı ise yanlış, çirkin ve kötü olduğunu düşünüyor. Sonuçta bu tür konularda anlaşmazlığa

εἰ μὴ περὶ τούτων διεφέροντο· ἦ γάρ;

ΕΥΘ: Ὀρθῶς λέγεις.

ΣΩ: Οὐκοῦν ἅπερ καλὰ ἡγοῦνται ἕκαστοι καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια, ταῦτα καὶ φιλοῦσιν, τὰ δὲ ἐναντία τούτων μισοῦσιν;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Ταὐτὰ δέ γε, ὡς σὺ φῄς, οἱ μὲν δίκαια ἡγοῦνται, οἱ δὲ ἄδικα· περὶ ἃ καὶ ἀμφισβητοῦν-
8A τες στασιάξουσί τε καὶ πολεμοῦσιν ἀλλήλοις· ἆρα οὐχ οὕτω;

ΕΥΘ: Οὕτω.

ΣΩ: Ταὔτ' ἄρα, ὡς ἔοικεν, μισεῖται ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ φιλεῖται, καὶ θεομισῆ τε καὶ θεοφιλῆ ταὔτ' ἂν εἴη.

ΕΥΘ: Ἔοικεν.

ΣΩ: Καὶ ὅσια ἄρα καὶ ἀνόσια τὰ αὐτὰ ἂν εἴη, ὦ Εὐθύφρον, τούτῳ τῷ λόγῳ.

ΕΥΘ: Κινδυνεύει.

ΣΩ: Οὐκ ἄρα ὃ ἠρόμην ἀπεκρίνω, ὦ θαυμάσιε. οὐ γὰρ τοῦτό γε ἠρώτων, ὃ τυγχάνει ταὐτὸν ὂν ὅσιόν τε καὶ ἀνόσιον· ὃ δ' ἂν θεοφιλὲς ᾖ, καὶ θεομισές ἐστιν, ὡς ἔοικεν. ὥστε,
B ὦ Εὐθύφρον, ὃ σὺ νῦν ποιεῖς τὸν πατέρα κολάζων, οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ τοῦτο δρῶν τῷ μὲν Διὶ προσφιλὲς ποιεῖς, τῷ δὲ Κρό-

düşmeselerdi, birbirleriyle de kavga etmezlerdi, öyle değil mi?

EUTHYPHRON: Doğru söylüyorsun.

SOKRATES: Öyleyse her iki taraftaki tanrılar da güzel, iyi ve doğru saydıkları şeyleri sever, bunların karşıtlarından da nefret ederler, değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette.

SOKRATES: Senin söylediğine göre aynı şeyler bazı tanrılar için doğru, bazı tanrılar içinse yanlıştır. İşte
8A bu tür konularda anlaşamadıkları için kavga ediyorlar, hatta birbirleriyle savaşa tutuşuyorlar. Sen böyle söylemedin mi?

EUTHYPHRON: Evet böyle söyledim.

SOKRATES: Öyleyse tanrılar aynı şeylerden nefret eder ve aynı şeyleri severler. Bu durumda tanrıların nefret ettiği şeylerle sevdiği şeyler aynı olmalı.

EUTHYPHRON: Öyle görünüyor.

SOKRATES: O zaman bu ifadeye göre aynı şeyler hem dine uygun hem de dine aykırı olmalı.

EUTHYPHRON: Olabilir.

SOKRATES: İyi de dostum, sorduğum şeyi yanıtlamış olmuyorsun ki. Çünkü dine uygun olanla dine aykırı olanın aynı şey olup olmadığını sormadım sana. Görünüşe bakılırsa tanrıların sevdiği şey, aynı zamanda tanrıların nefret ettiği şeydir de. Peki Euthyphron, senin
B şimdi babanı cezalandırmak için yaptığın şeye bakalım; bunu yapman Zeus'un hoşuna gidiyor, ama Kro-

νῳ καὶ τῷ Οὐρανῷ ἐχθρόν, καὶ τῷ μὲν Ἡφαίστῳ φίλον, τῇ δὲ Ἥρᾳ ἐχθρόν· καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν θεῶν ἕτερος ἑτέρῳ διαφέρεται περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκείνοις κατὰ τὰ αὐτά.

ΕΥΘ: Ἀλλ' οἶμαι, ὦ Σώκρατες, περί γε τούτου τῶν θεῶν οὐδένα ἕτερον ἑτέρῳ διαφέρεσθαι, ὡς οὐ δεῖ δίκην διδόναι ἐκεῖνον, ὃς ἂν ἀδίκως τινὰ ἀποκτείνῃ.

ΣΩ: Τί δέ; ἀνθρώπων, ὦ Εὐθύφρον, ἤδη τινὸς
C ἤκουσας ἀμφισβητοῦντος, ὡς τὸν ἀδίκως ἀποκτείναντα ἢ ἄλλο ἀδίκως ποιοῦντα ὁτιοῦν οὐ δεῖ δίκην διδόναι;

ΕΥΘ: Οὐδὲν μὲν οὖν παύονται ταῦτα ἀμφισβητοῦντες καὶ ἄλλοθι καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις. ἀδικοῦντες γὰρ πάμπολλα, πάντα ποιοῦσι καὶ λέγουσι φεύγοντες τὴν δίκην.

ΣΩ: Ἦ καὶ ὁμολογοῦσιν, ὦ Εὐθύφρον, ἀδικεῖν, καὶ ὁμολογοῦντες ὅμως οὐ δεῖν φασὶ σφᾶς διδόναι δίκην;

ΕΥΘ: Οὐδαμῶς τοῦτό γε.

ΣΩ: Οὐκ ἄρα πᾶν γε ποιοῦσι καὶ λέγουσι.
D τοῦτο γὰρ, οἶμαι, οὐ τολμῶσι λέγειν οὐδ' ἀμφισβητεῖν, ὡς οὐχί, εἴπερ ἀδικοῦσί γε, δοτέον δίκην· ἀλλ', οἶμαι, οὔ φασιν ἀδικεῖν. ἦ γάρ;

nos ve Ouranos'un nefretini çekiyorsa, Hephaistos'ta dostluk, Hera'da ise düşmanlık duygusu uyandırıyorsa, hatta diğer tanrılar da bu konuda birbiriyle anlaşamıyor ve bu durum onlarda da dostluk ve düşmanlık duyguları uyandırıyorsa, bu hiç de şaşırtıcı olmaz.

EUTHYPHRON: Bana kalırsa Sokrates, hiçbir tanrı başka bir tanrıyla bu konuda anlaşmazlığa düşmez ya da haksız yere adam öldüren birine ceza verilmemesi gerektiğini kabul etmez.

SOKRATES: Peki Euthyphron, insanların haksız yere adam öldüren ya da başka bir suç işleyen kişiye ceza
C verilmemesi gerektiği konusunda tartıştıklarını duydun mu hiç?

EUTHYPHRON: Elbette, mahkemelerde olsun başka yerlerde olsun bu konularda sürekli tartışıyorlar. Çünkü işledikleri onca suça rağmen insanların cezadan kaçmak için söylemeyecekleri, yapmayacakları şey yoktur.

SOKRATES: Euthyphron, bunlar hem suç işlediklerini kabul ediyorlar, hem de bunu kabul etmelerine rağmen kendilerine ceza verilmemesi gerektiğini mi söylüyorlar?

EUTHYPHRON: Asla, bunu söylemiyorlar.

SOKRATES: Demek ki söylemedikleri, yapmadıkları bir şey var. Çünkü bana sorarsan, gerçekten suç işle-
D miş olsalar, bırak ceza verilmemesi gerektiğini söylemeyi, bunu tartışmaya bile cesaret edemezler. Ama herhalde suç işlemediklerini ileri sürüyorlar, değil mi?

ΕΥΘ: Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ: Οὐκ ἄρα ἐκεῖνό γε ἀμφισβητοῦσιν, ὡς οὐ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ διδόναι δίκην· ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἀμφισβητοῦσι, τὸ τίς ἐστιν ὁ ἀδικῶν καὶ τί δρῶν καὶ πότε.

ΕΥΘ: Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ: Οὐκοῦν αὐτά γε ταῦτα καὶ οἱ θεοὶ πεπόνθασιν, εἴπερ στασιάζουσι περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὡς ὁ σὸς λόγος, καὶ οἱ μέν φασιν ἀλλήλους ἀδικεῖν, οἱ δὲ οὔ φασιν; ἐπεὶ ἐκεῖνό γε δήπου, ὦ θαυμάσιε, οὐδεὶς οὔτε θεῶν
E οὔτε ἀνθρώπων τολμᾷ λέγειν, ὡς οὐ τῷ γε ἀδικοῦντι δοτέον δίκην.

ΕΥΘ: Ναί, τοῦτο μὲν ἀληθὲς λέγεις, ὦ Σώκρατες, τὸ κεφάλαιον.

ΣΩ: Ἀλλ' ἕκαστόν γε οἶμαι, ὦ Εὐθύφρον, τῶν πραχθέντων ἀμφισβητοῦσιν οἱ ἀμφισβητοῦντες, καὶ ἄνθρωποι καὶ θεοί, εἴπερ ἀμφισβητοῦσιν θεοί· πράξεώς τινος πέρι διαφερόμενοι οἱ μὲν δικαίως φασὶν αὐτὴν πεπρᾶχθαι, οἱ δὲ ἀδίκως· ἀρ' οὐχ οὕτω;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

9A ΣΩ: Ἴθι νῦν, ὦ φίλε Εὐθύφρον, δίδαξον καὶ ἐμέ, ἵνα σοφώτερος γένωμαι, τί σοι τεκμήριόν ἐστιν, ὡς πάντες θεοὶ ἡγοῦνται ἐκεῖνον ἀδίκως τεθνάναι, ὃς ἂν θητεύων ἀνδροφόνος γενόμενος, ξυνδεθεὶς ὑπὸ τοῦ δεσπότου τοῦ

EUTHYPHRON: Doğru söylüyorsun.

SOKRATES: Öyleyse suç işleyene ceza verilmemesi gerektiğini tartışmıyorlar; aksine suç işleyenin kim olduğunu, ne yaptığını ve ne zaman yaptığını tartışıyorlar.

EUTHYPHRON: Doğru söylüyorsun.

SOKRATES: Madem tanrılar da doğru ve yanlış konusunda anlaşamıyor, o zaman onlar da aynı durumda değil midir? Hem senin ifadene göre bazı tanrılar diğer bazı tanrıların suç işlediğini söylüyor, bazıları işlemediğini ileri sürüyor ya. Ama dostum, sonuçta tanrı olsun insan olsun hiç kimse suç işleyen kişiye ceza verilmemesi gerektiğini söylemeye cesaret edemez.

E

EUTHYPHRON: Evet, aslında doğru söylüyorsun Sokrates.

SOKRATES: Bana kalırsa Euthyphron, tartışanlar, yani hem tanrılar hem de insanlar, tek tek eylemleri tartışıyor, tabii tanrılar tartışıyorsa eğer. Anlaşmazlığa düştükleri zaman da bir kısmı yapılan eylemin doğru olduğunu, bir kısmı da yanlış olduğunu ileri sürüyor. Öyle değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette öyle.

9A SOKRATES: Peki sevgili Euthyphron, adamımız ırgat olarak çalıştığı sırada bir cinayet işlemiş, sonra da öldürdüğü adamın efendisi tarafından bağlanmış, ama kendisini bağlayan efendisi ona ne yapması gerektiğini din danışmanlarından sorup öğreninceye değin bağlarının sıkılığından dolayı hayatını kaybetmişti. Şimdi

ἀποθανόντος, φθάσῃ τελευτήσας διὰ τὰ δεσμά, πρὶν τὸν ξυνδήσαντα παρὰ τῶν ἐξηγητῶν περὶ αὐτοῦ πυθέσθαι, τί χρὴ ποιεῖν, καὶ ὑπὲρ τοῦ τοιούτου δὴ ὀρθῶς ἔχει ἐπεξιέναι καὶ ἐπισκήπτεσθαι φόνου τὸν υἱὸν τῷ πατρί· ἴθι, περὶ τούτων πειρῶ τί μοι σαφὲς ἐνδείξα-
B σθαι, ὡς παντὸς μᾶλλον πάντες θεοὶ ἡγοῦνται ὀρθῶς ἔχειν ταύτην τὴν πρᾶξιν· κἂν μοι ἱκανῶς ἐνδείξῃ, ἐγκωμιάζων σε ἐπὶ σοφίᾳ οὐδέποτε παύσομαι.

ΕΥΘ: Ἀλλ' ἴσως οὐκ ὀλίγον ἔργον ἐστίν, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ πάνυ γε σαφῶς ἔχοιμι ἂν ἐπιδεῖξαί σοι.

ΣΩ: Μανθάνω· ὅτι σοι δοκῶ τῶν δικαστῶν δυσμαθέστερος εἶναι· ἐπεὶ ἐκείνοις γε ἐνδείξει δῆλον ὅτι, ὡς ἄδικά τέ ἐστιν καὶ οἱ θεοὶ ἅπαντες τὰ τοιαῦτα μισοῦσιν.

ΕΥΘ: Πάνυ γε σαφῶς, ὦ Σώκρατες, ἐάν περ ἀκούωσί γέ μου λέγοντος.

C ΣΩ: Ἀλλ' ἀκούσονται, ἐάν περ εὖ δοκῇς λέγειν. τόδε δέ σου ἐνενόησα ἅμα λέγοντος, καὶ πρὸς ἐμαυτὸν σκοπῶ· εἰ ὅ τι μάλιστά με Εὐθύφρων διδάξειεν, ὡς οἱ θεοὶ ἅπαντες τὸν τοιοῦτον θάνατον ἡγοῦνται ἄδικον εἶναι, τί μᾶλλον ἐγὼ μεμάθηκα παρ' Εὐθύφρονος, τί ποτ' ἐστὶν τὸ ὅσιόν τε καὶ τὸ ἀνόσιον; θεομισὲς μὲν γὰρ τοῦτο τὸ ἔργον, ὡς ἔοικεν, εἴη ἄν· ἀλλὰ γὰρ οὐ τούτῳ ἐφάνη ἄρτι ὡρισμένα τὸ ὅσιον καὶ μή· τὸ

bu adamın haksız yere öldürüldüğünü bütün tanrıların kabul ettiğine dair kanıtının ne olduğunu öğret bana; hatta böyle bir olay yüzünden bir oğulun babasına dava açmasının ve onu cinayetle suçlamasının doğru olduğuna dair kanıtının da ne olduğunu öğret ki böylece daha bilgili bir insan olayım ben de. Haydi, bütün
B tanrıların böyle bir eylemi kesinkes doğru bulduğunu bana açıkça göstermeye çalış. Eğer bunu adamakıllı gösterirsen bana, senin bilgeliğini övmekten asla geri durmayacağım.

EUTHYPHRON: Bu öyle kolay bir iş değil Sokrates, ama yine de bütün açıklığıyla gösterebilirim sana.

SOKRATES: Biliyorum; yargıçlardan daha kalın kafalı olduğumu düşünüyorsun da ondan. Çünkü bu tür eylemlerin yanlış olduğunu ve bütün tanrıların da bunlardan nefret ettiğini onlara göstereceğin çok açık.

EUTHYPHRON: Bütün açıklığıyla gösterebilirim Sokrates, konuşmamı dinlerlerse tabii.

C SOKRATES: Eğer yargıçlar ağzının iyi laf yaptığını görürlerse[31] dinlerler seni. Bu arada sen konuşurken aklıma bir şey geldi ve kendi kendime şöyle düşündüm: "Euthyphron bütün tanrıların böylesi bir ölümü haksız saydığını bana anlattı diyelim, yine de dindarlık ve dinsizlik konusunda Euthyphron'dan ne öğrenmiş oluyorum? Sonuçta tanrıların nefret ettiği bir eylem olmalı bu, öyle görünüyor. Ama daha demin dindarlığın ve dinsizliğin bu şekilde tanımlanmadığını, çünkü tanrıların nefret ettiği şeyin aynı zamanda tanrıların

γὰρ θεομισὲς ὂν καὶ θεοφιλὲς ἐφάνη· ὥστε τούτου ἀφίημί σε, ὦ Εὐθύφρον· εἰ βούλει, πάν-
D τες αὐτὸ ἡγείσθων θεοὶ ἄδικον καὶ πάντες μισούντων. ἀλλ' ἄρα τοῦτο νῦν ἐπανορθώμεθα ἐν τῷ λόγῳ, ὡς ὃ μὲν ἂν πάντες οἱ θεοὶ μισῶσιν, ἀνόσιόν ἐστιν, ὃ δ' ἂν φιλῶσιν, ὅσιον· ὃ δ' ἂν οἱ μὲν φιλῶσιν, οἱ δὲ μισῶσιν, οὐδέτερα ἢ ἀμφότερα; ἄρ' οὕτω βούλει ἡμῖν ὡρίσθαι νῦν περὶ τοῦ ὁσίου καὶ τοῦ ἀνοσίου;

ΕΥΘ: Τί γὰρ κωλύει, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ: Οὐδὲν ἐμέ γε, ὦ Εὐθύφρον, ἀλλὰ σὺ δὴ τὸ σὸν σκόπει, εἰ τοῦτο ὑποθέμενος οὕτω ῥᾷστά με διδάξεις ὃ ὑπέσχου.

E ΕΥΘ: Ἀλλ' ἔγωγε φαίην ἂν τοῦτο εἶναι τὸ ὅσιον, ὃ ἂν πάντες οἱ θεοὶ φιλῶσιν, καὶ τὸ ἐναντίον, ὃ ἂν πάντες θεοὶ μισῶσιν, ἀνόσιον.

ΣΩ: Οὐκοῦν ἐπισκοπῶμὲν αὖ τοῦτο, ὦ Εὐθύφρον, εἰ καλῶς λέγεται, ἢ ἐῶμεν καὶ οὕτω ἡμῶν τε αὐτῶν ἀποδεχώμεθα καὶ τῶν ἄλλων, ἐὰν μόνον φῇ τίς τι ἔχειν οὕτω, ξυγχωροῦντες ἔχειν; ἢ σκεπτέον, τί λέγει ὁ λέγων;

ΕΥΘ: Σκεπτέον· οἶμαι μέντοι ἔγωγε τοῦτο νυνὶ καλῶς λέγεσθαι.

ΣΩ: Τάχ', ὠγαθέ, βέλτιον εἰσόμεθα,

sevdiği şey olduğunu gördük." Dolayısıyla seni bu işten azat ediyorum Euthyphron. İstersen bütün tanrılar
D bu eylemi haksız sayıyor, hepsi bundan nefret ediyor diyelim. O zaman yaptığımız tanımı şimdi şu şekilde düzeltmeliyiz: bütün tanrıların nefret ettiği şey dine aykırıdır, sevdiği şeyse dine uygun. Bazı tanrıların sevdiği bazı tanrıların nefret ettiği şeyse ne dine uygundur ne de dine aykırı ya da hem dine uygun hem de dine aykırı, öyle değil mi? Peki şimdi dindarlığı ve dinsizliği böyle tanımlayalım ister misin?

EUTHYPHRON: Buna ne engel olabilir, Sokrates?

SOKRATES: Bence de hiçbir şey engel olamaz Euthyphron; ama bir düşün bakalım, bunu böyle varsayarak söz verdiğin şeyi öyle kolayca öğretebilecek misin bana?

E EUTHYPHRON: O halde bütün tanrıların sevdiği şey dine uygundur, buna karşın bütün tanrıların nefret ettiği şeyse dine aykırıdır, diyorum.

SOKRATES: Peki Euthyphron, bunun doğru olup olmadığını tekrar gözden geçirelim mi, yoksa bu işten vazgeçelim ve sözgelimi birisi çıkıp da bu böyledir dediğinde onu uygun bulup kendi söylediklerimizi ya da başkalarının söylediklerini olduğu gibi kabul mü edelim? Demem o ki, söyleyenin ne söylediğini gözden geçirmeli miyiz?

EUTHYPHRON: Gözden geçirmeliyiz tabii. Ama demin söylenen şeyin doğru olduğunu düşünüyorum ben.

SOKRATES: Birazdan daha iyi anlarız bunu sevgili

10A ἐννόησον γὰρ τὸ τοιόνδε. ἆρα τὸ ὅσιον, ὅτι ὅσιόν ἐστιν, φιλεῖται ὑπὸ τῶν θεῶν, ἢ ὅτι φιλεῖται, ὅσιόν ἐστιν;

ΕΥΘ: Οὐκ οἶδ' ὅ τι λέγεις, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Ἀλλ' ἐγὼ πειράσομαι σαφέστερον φράσαι. λέγομέν τι φερόμενον καὶ φέρον, καὶ ἀγόμενον καὶ ἄγον, καὶ ὁρώμενον καὶ ὁρῶν· καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα μανθάνεις ὅτι ἕτερα ἀλλήλων ἐστὶ καὶ ᾗ ἕτερα;

ΕΥΘ: Ἔγωγέ μοι δοκῶ μανθάνειν.

ΣΩ: Οὐκοῦν καὶ φιλούμενόν τί ἐστιν καὶ τούτου ἕτερον τὸ φιλοῦν;

ΕΥΘ: Πῶς γὰρ οὔ;

B ΣΩ: Λέγε δή μοι, πότερον τὸ φερόμενον, διότι φέρεται, φερόμενόν ἐστιν, ἢ δι' ἄλλο τι;

ΕΥΘ: Οὔκ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο.

ΣΩ: Καὶ τὸ ἀγόμενον δή, διότι ἄγεται, καὶ τὸ ὁρώμενον, διότι ὁρᾶται;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Οὐκ ἄρα διότι ὁρώμενόν γέ ἐστιν, διὰ τοῦτο ὁρᾶται, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον διότι ὁρᾶται, διὰ τοῦτο ὁρώμενον· οὐδὲ διότι ἀγόμενόν ἐστιν, διὰ τοῦτο ἄγεται, ἀλλὰ διότι ἄγεται, διὰ τοῦτο ἀγόμενον· οὐδε διότι φερόμενον, φέρεται, ἀλλὰ διότι φέρεται, φερόμενον. ἆρα κατά-

C δηλον, ὦ Εὐθύφρον, ὃ βούλομαι λέγειν;

10A dostum. Şimdi şöyle düşün: dine uygun olan dine uygun olduğu için mi tanrılar tarafından sevilir, yoksa tanrılar tarafından sevildiği için mi dine uygundur?

EUTHYPHRON: Anlamıyorum Sokrates, ne demek istiyorsun?

SOKRATES: O zaman daha açık anlatmaya çalışayım. Hani taşınan ve taşıyandan, güdülen ve güdenden, görülen ve görenden söz ederiz ya. Bütün bunların birbirinden farklı olduğunu ve aralarında ne gibi farklılıklar bulunduğunu biliyorsun değil mi?

EUTHYPHRON: Sanırım biliyorum.

SOKRATES: Öyleyse sevilen şey de sevenden farklı değil midir?

EUTHYPHRON: Neden olmasın?

B SOKRATES: Şimdi söyle bana, taşınan şey taşındığı için mi taşınandır, yoksa başka bir nedenden dolayı mı?

EUTHYPHRON: Hayır, taşındığı için.

SOKRATES: Güdülen şey güdüldüğü için güdülendir, görülen şey de görüldüğü için görülendir, öyle değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette.

SOKRATES: Demek ki bir şey görülen olduğu için görülmez, aksine görüldüğü için görülendir; bir şey güdülen olduğu için güdülmez, aksine güdüldüğü için güdülendir; bir şey taşınan olduğu için taşınmaz, aksine taşındığı için taşınandır. Söylemek istediğim şey

C açık mı Euthyphron? Şunu söylemek istiyorum: Eğer

βούλομαι δὲ τόδε, ὅτι, εἴ τι γίγνεται ἢ τι πάσχει, οὐχ ὅτι γιγνόμενόν ἐστι, γίγνεται, ἀλλ' ὅτι γίγνεται, γιγνόμενόν ἐστιν· οὐδ' ὅτι πάσχον ἐστί, πάσχει, ἀλλ' ὅτι πάσχει, πάσχον ἐστίν· ἢ οὐ ξυγχωρεῖς οὕτω;

ΕΥΘ: Ἔγωγε.

ΣΩ: Οὐκοῦν καὶ τὸ φιλούμενον ἢ γιγνόμενόν τί ἐστιν ἢ πάσχον τι ὑπό του;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Καὶ τοῦτο ἄρα οὕτως ἔχει, ὥσπερ τὰ πρότερα· οὐχ ὅτι φιλούμενόν ἐστιν, φιλεῖται ὑπὸ ὧν φιλεῖται, ἀλλ' ὅτι φιλεῖται, φιλούμενον;

ΕΥΘ: Ἀνάγκη.

ΣΩ: Τί δὴ οὖν λέγομεν περὶ τοῦ ὁσίου, ὦ
D Εὐθύφρον; ἄλλο τι φιλεῖται ὑπὸ θεῶν πάντων, ὡς ὁ σὸς λόγος;

ΕΥΘ: Ναί.

ΣΩ: Ἆρα διὰ τοῦτο, ὅτι ὅσιον ἐστιν, ἢ δι' ἄλλο τι;

ΕΥΘ: Οὐκ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο.

ΣΩ: Διότι ἄρα ὅσιόν ἐστιν, φιλεῖται, ἀλλ' οὐχ ὅτι φιλεῖται, διὰ τοῦτο ὅσιόν ἐστιν;

ΕΥΘ: Ἔοικεν.

ΣΩ: Ἀλλὰ μὲν δὴ διότι γε φιλεῖται ὑπὸ θεῶν, φιλούμενόν ἐστι καὶ θεοφιλὲς τὸ θεοφιλές.

bir şey varolursa ya da bir şeyden etkilenirse, o şey varolan olduğu için varolmaz, aksine varolduğu için varolandır; etkilenen olduğu için etkilenmez, aksine etkilendiği için etkilenendir. Yoksa buna katılmıyor musun?

EUTHYPHRON: Katılıyorum.

SOKRATES: Öyleyse sevilen şey ya varolan bir şeydir ya da bir şeyden etkilenen, değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette.

SOKRATES: Bu da tıpkı öncekiler gibidir; yani bir şey sevilen olduğu için sevenler tarafından sevilmez, aksine sevildiği için sevilendir, değil mi?

EUTHYPHRON: Kesinlikle.

SOKRATES: Peki dine uygun olan hakkında ne diye-
D biliriz Euthyphron? Senin ifadene göre, bütün tanrılar tarafından sevilen şeydir, değil mi?

EUTHYPHRON: Evet.

SOKRATES: Bu yüzden, yani dine uygun olduğu için mi dine uygundur, yoksa başka bir nedenden dolayı mı?

EUTHYPHRON: Hayır, dine uygun olduğu için.

SOKRATES: Öyleyse dine uygun olan dine uygun olduğu için sevilir, aksine sevildiği için dine uygun olmaz, değil mi?

EUTHYPHRON: Öyle görünüyor.

SOKRATES: Öte yandan tanrıların sevdiği şey tanrılar tarafından sevildiği için tanrıların sevdiği şeydir ve sevilendir.

E ΕΥΘ: Πῶς γὰρ οὔ;

ΣΩ: Οὐκ ἄρα τὸ θεοφιλὲς ὅσιόν ἐστιν, ὦ Εὐθύφρον οὐδὲ τὸ ὅσιον θεοφιλές, ὡς σὺ λέγεις, ἀλλ' ἕτερον τοῦτο τούτου.

ΕΥΘ: Πῶς δή, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ: Ὅτι ὁμολογοῦμεν τὸ μὲν ὅσιον διὰ τοῦτο φιλεῖσθαι, ὅτι ὅσιόν ἐστιν, ἀλλ' οὐ διότι φιλεῖται, ὅσιον εἶναι· ἦ γάρ;

ΕΥΘ: Ναί.

ΣΩ: Τὸ δέ γε θεοφιλὲς ὅτι φιλεῖται ὑπὸ θεῶν, αὐτῷ τούτῳ τῷ φιλεῖσθαι θεοφιλὲς εἶναι, ἀλλ' οὐχ ὅτι θεοφιλές, διὰ τοῦτο φιλεῖσθαι.

ΕΥΘ: Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ: Ἀλλ' εἴ γε ταὐτὸν ἦν, ὦ φίλε Εὐθύφρον,
11A τὸ θεοφιλὲς καὶ τὸ ὅσιον, εἰ μὲν διὰ τὸ ὅσιον εἶναι ἐφιλεῖτο τὸ ὅσιον, καὶ διὰ τὸ θεοφιλὲς εἶναι ἐφιλεῖτο ἂν τὸ θεοφιλές, εἰ δὲ διὰ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ θεῶν τὸ θεοφιλὲς θεοφιλὲς ἦν, καὶ τὸ ὅσιον ἂν διὰ τὸ φιλεῖσθαι ὅσιον ἦν· νῦν δὲ ὁρᾷς ὅτι ἐναντίως ἔχετον, ὡς παντάπασιν ἑτέρω ὄντε ἀλλήλων. τὸ μὲν γάρ, ὅτι φιλεῖται, ἐστὶν οἷον φιλεῖσθαι· τὸ δ' ὅτι ἐστὶν οἷον φιλεῖσθαι, διὰ τοῦτο φιλεῖται. καὶ κινδυνεύεις, ὦ Εὐθύφρον, ἐρωτώμενος τὸ ὅσιον, ὅ τι ποτ' ἔστιν, τὴν μὲν οὐσίαν μοι αὐτοῦ οὐ βούλεσθαι

E EUTHYPHRON: Elbette.

SOKRATES: Demek ki Euthyphron, tanrıların sevdiği şey dine uygun değildir, dine uygun olan da tanrıların sevdiği şey değildir; senin de söylediğin gibi, birbirinden farklıdır bunlar.

EUTHYPHRON: Ama bu nasıl olur Sokrates?

SOKRATES: Çünkü dine uygun olanın dine uygun olduğu için sevildiğini kabul ediyoruz, tersine sevildiği için dine uygun olduğunu değil, öyle mi?

EUTHYPHRON: Evet.

SOKRATES: Ayrıca tanrıların sevdiği şeyin, tanrılar tarafından sevildiği için, tam da bu sevilmeden dolayı, tanrıların sevdiği şey olduğunu kabul ediyoruz, tanrıların sevdiği şey olduğu için sevildiğini değil.

EUTHYPHRON: Doğru söylüyorsun.

SOKRATES: İyi de sevgili Euthyphron, eğer tanrıların sevdiği şeyle dine uygun olan aynı şey olsaydı, yani di-
11A ne uygun olan dine uygun olduğu için sevilseydi, o zaman tanrıların sevdiği şey de tanrıların sevdiği şey olduğu için sevilirdi; sonra tanrıların sevdiği şey tanrılar tarafından sevildiği için tanrıların sevdiği olsaydı, o zaman dine uygun olan da tanrılar tarafından sevildiği için dine uygun olurdu. Ama şimdi bunların birbirinden tümüyle farklı iki zıt şey olduğunu görüyorsun. Çünkü biri[32] sevildiği için sevilen oluyor, ama diğeri[33] sevilen olduğu için seviliyor. Görünen o ki, dindarlık nedir diye sorulduğunda onun özünü bana açıklamak istemiyorsun Euthyphron, aksine dindarlığa ait bir

δηλῶσαι, πάθος δέ τι περὶ αὐτοῦ λέγειν, ὅ τι
B πέπονθε τοῦτο τὸ ὅσιον, φιλεῖσθαι ὑπὸ πάντων θεῶν· ὅ τι δὲ ὄν, οὔπω εἶπες. εἰ οὖν σοι φίλον, μή με ἀποκρύψῃ, ἀλλὰ πάλιν εἰπὲ ἐξ ἀρχῆς, τί ποτε ὂν τὸ ὅσιον εἴτε φιλεῖται ὑπὸ θεῶν εἴτε ὁτιδὴ πάσχει· οὐ γὰρ περὶ τούτου διοισόμεθα· ἀλλ' εἰπὲ προθύμως, τί ἐστιν τό τε ὅσιον καὶ τὸ ἀνόσιον;

ΕΥΘ: Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔχω ἔγωγε, ὅπως σοι εἶπω ὃ νοῶ. περιέρχεται γάρ πως ἡμῖν ἀεὶ ὃ ἂν προθώμεθα, καὶ οὐκ ἐθέλει μένειν ὅπου ἂν ἱδρυσώμεθα αὐτό.

ΣΩ: Τοῦ ἡμετέρου προγόνου, ὦ Εὐθύφρον,
C ἔοικεν εἶναι Δαιδάλου τὰ ὑπὸ σοῦ λεγόμενα. καὶ εἰ μὲν αὐτὰ ἐγὼ ἔλεγον καὶ ἐτιθέμην, ἴσως ἄν με ἐπέσκωπτες, ὡς ἄρα καὶ ἐμοὶ κατὰ τὴν ἐκείνου ξυγγένειαν τὰ ἐν τοῖς λόγοις ἔργα ἀποδιδράσκει καὶ οὐκ ἐθέλει μένειν ὅπου ἄν τις αὐτὰ θῇ· νῦν δὲ—σαὶ γὰρ αἱ ὑποθέσεις εἰσίν· ἄλλου δή τινος δεῖ σκώμματος. οὐ γὰρ ἐθέλουσι σοὶ μένειν, ὡς καὶ αὐτῷ σοι δοκεῖ.

ΕΥΘ: Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ σχεδόν τι τοῦ αὐτοῦ σκώμματος, ὦ Σώκρατες, δεῖσθαι τὰ λεγόμενα·
D τὸ γὰρ περιιέναι τούτοις τοῦτο καὶ μὴ μένειν ἐν τῷ αὐτῷ οὐκ ἐγώ εἰμι ὁ ἐντιθείς, ἀλλὰ σύ μοι δοκεῖς, ὁ Δαίδαλος· ἐπεὶ ἐμοῦ γε ἕνεκα ἔμενεν ἂν ταῦτα οὕτως.

ΣΩ: Κινδυνεύω ἄρα, ὦ ἑταῖρε, ἐκείνου τοῦ

özellikten, yani onun bütün tanrılar tarafından sevilen
B bir şey olduğundan söz edip duruyorsun. Ama onun gerçekte ne olduğunu henüz söylemedin. N'olur, saklama bunu benden, dindarlığın ne olduğunu yeni baştan anlat bana, tanrılar tarafından seviliyormuş ya da sahip olduğu başka bir özellik varmış, ne önemi var ki bunun. Sonuçta tartıştığımız şey bu değil ki. Asıl dindarlık nedir, dinsizlik nedir, onu anlat bana dürüstçe.

EUTHYPHRON: İyi de aklımdakini sana nasıl anlatırım bilemiyorum Sokrates. Çünkü ne tür bir tanım ileri sürersek sürelim, öyle ya da böyle bizim tanımımız ortalıkta dolanıp duruyor ve nereye yerleştirmeye kalkarsak kalkalım yerinde durmak bilmiyor.

C SOKRATES: Sözlerin atamız Daidalos'un[34] eserlerine benziyor Euthyphron. Eğer bunları ben söylemiş, ben ileri sürmüş olsaydım, sözlerle yarattığım eserler kaçıp gidiyor ve konuldukları yerde durmak istemiyorlar diye, Daidalos'la akrabalığım yüzünden herhalde dalga geçerdin benimle. Şimdi bu varsayımlar senin varsayımların; onun için başka bir eğlence lazım bunlara. Sen de görüyorsun zaten, yerinde durmak istemiyor sözlerin.

EUTHYPHRON: Bence de Sokrates, söylenenlere böylesi bir eğlence lazım. Sonuçta ortalıkta dolanmayı ve
D yerinde durmamayı bu sözlerin içine yerleştiren ben değilim, bana kalırsa asıl Daidalos sensin. Çünkü sözlerim yerli yerinde duruyordu bana sorarsan.

SOKRATES: Desene dostum, bu saygıdeğer adamdan

ἀνδρὸς δεινότερος γεγονέναι τὴν τέχνην τοσούτῳ, ὅσῳ ὁ μὲν τὰ αὑτοῦ μόνα ἐποίει οὐ μένοντα, ἐγὼ δὲ πρὸς τοῖς ἐμαυτοῦ, ὡς ἔοικε,
E καὶ τὰ ἀλλότρια. καὶ δῆτα τοῦτό μοι τῆς τέχνης ἐστὶ κομψότατον, ὅτι ἄκων εἰμὶ σοφός. ἐβουλόμην γὰρ ἄν μοι τοὺς λόγους μένειν καὶ ἀκινήτως ἱδρῦσθαι μᾶλλον ἢ πρὸς τῇ Δαιδάλου σοφίᾳ τὰ Ταντάλου χρήματα γενέσθαι. καὶ τούτων μὲν ἅδην· ἐπειδὴ δέ μοι δοκεῖς σὺ τρυφᾶν, αὐτός σοι ξυμπροθυμήσομαι, ὅπως ἄν με διδάξῃς περὶ τοῦ ὁσίου. καὶ μὴ προαποκάμῃς. ἰδὲ γὰρ, εἰ οὐκ ἀναγκαῖόν σοι δοκεῖ δίκαιον εἶναι πᾶν τὸ ὅσιον.

ΕΥΘ: Ἔμοιγε.

12A ΣΩ: Ἆρ' οὖν καὶ πᾶν τὸ δίκαιον ὅσιον, ἢ τὸ μὲν ὅσιον πᾶν δίκαιον, τὸ δὲ δίκαιον οὐ πᾶν ὅσιον, ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτοῦ ὅσιον, τὸ δέ τι καὶ ἄλλο;

ΕΥΘ: Οὐχ ἕπομαι, ὦ Σώκρατες, τοῖς λεγομένοις.

ΣΩ: Καὶ μὴν νεώτερός γέ μου εἶ οὐκ ἐλάττονι ἢ ὅσῳ σοφώτερος· ἀλλ', ὃ λέγω, τρυφᾷς ὑπὸ πλούτου τῆς σοφίας. ἀλλ', ὦ μακάριε, ξύντεινε σαυτόν· καὶ γὰρ οὐδὲ χαλεπὸν κατανοῆσαι ὃ λέγω. λέγω γὰρ δὴ τὸ ἐναντίον ἢ ὁ ποιητὴς ἐποίησεν ὁ ποιήσας

Ζῆνα δὲ τον θ' ἕρξαντα, καὶ ὃς τάδε πάντ' ἐφύτευσεν,

B *Οὐκ ἐθέλεις εἰπεῖν· ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.*

ἐγὼ οὖν τούτῳ διαφέρομαι τῷ ποιητῇ. εἴπω σοι

daha becerikliyim bu sanatta. Öyle ya Daidalos yalnızca kendi eserlerini hareket ettirebiliyordu, oysa ben yalnızca kendiminkileri değil, başkalarınınkileri de ha-
E reket ettiriyorum anlaşılan. Bu sanatın benim için en hoş yanıysa hiç istemeden usta[35] olmamdır. Çünkü Daidalos'un ustalığından ya da Tantalos'un[36] servetinden daha çok isterdim sözlerimin yerinde durmasını, hatta sabit kalmasını. Neyse bu kadarı yeter. Biraz üşengeç davranıyorsun bana kalırsa, o yüzden seni gayrete getireyim de dindarlığın ne olduğunu öğret bana. Sakın ha kaytarayım deme! Bak bakalım, sence dine uygun olan her şeyin adil olması gerekir mi?

EUTHYPHRON: Bence öyle.

SOKRATES: Peki adil olan her şey dine uygun mu-
12A dur? Yoksa dine uygun olan her şey adildir, ama adil olan her şey dine uygun değildir de bir kısmı dine uygun, diğer kısmı başka bir şey midir?

EUTHYPHRON: Sözlerini takip edemiyorum Sokrates.

SOKRATES: Sen gençsin benden, bir o kadar da bilgesin. Ama dediğim gibi, o engin bilgeliğin yüzünden üşengeç davranıyorsun. Zorla kendini biraz, dostum. Söylediğim şey, anlaması zor bir şey değil ki. Sonuçta şairin yazdığının tam tersini söylüyorum, şöyle yazmış şair:

bütün her şeyi yapan ve yaratan Zeus'un adını
B *almayacaksın ağzına; çünkü nerede korku varsa*
saygı da vardır orada.[37]

İşte bu şaire katılmıyorum ben. Nedenini sana da

ὅπῃ;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Οὐ δοκεῖ μοι εἶναι, ἵνα δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς· πολλοὶ γάρ μοι δοκοῦσι καὶ νόσους καὶ πενίας καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δεδιότες δεδιέναι μέν, αἰδεῖσθαι δὲ μηδὲν ταῦτα ἃ δεδίασιν. οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Ἀλλ' ἵνα γε αἰδώς, ἔνθα καὶ δέος εἶναι· ἐπεὶ ἔστιν ὅστις αἰδούμενός τι πρᾶγμα καὶ
C αἰσχυνόμενος οὐ πεφόβηταί τε καὶ δέδοικεν ἅμα δόξαν πονηρίας;

ΕΥΘ: Δέδοικε μὲν οὖν.

ΣΩ: Οὐκ ἄρ' ὀρθῶς ἔχει λέγειν· ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς· ἀλλ' ἵνα μὲν αἰδώς, ἔνθα καὶ δέος, οὐ μέντοι ἵνα γε δέος, πανταχοῦ αἰδώς. ἐπὶ πλέον γὰρ, οἶμαι, δέος αἰδοῦς· μόριον γὰρ αἰδὼς δέους, ὥσπερ ἀριθμοῦ περιττόν, ὥστε οὐχ ἵνα περ ἀριθμός, ἔνθα καὶ περιττόν, ἵνα δὲ περιττόν, ἔνθα καὶ ἀριθμός. ἔπει γάρ που νῦν γε;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Τὸ τοιοῦτον τοίνυν καὶ ἐκεῖ λέγων ἠρώτων, ἆρα ἵνα δίκαιον, ἔνθα καὶ ὅσιον, ἢ ἵνα
D μὲν ὅσιον, ἔνθα καὶ δίκαιον, ἵνα δὲ δίκαιον, οὐ

söyleyeyim mi?

EUTHYPHRON: Söyle bakalım.

SOKRATES: Korkunun olduğu yerde saygının da olması[38] bana doğru gelmiyor. Çünkü hastalıklardan, yoksulluktan ve bunun gibi başka bir sürü şeyden korkan çoğu kişi, bana kalırsa, yalnızca korkar, ama korktuğu bu şeylere saygı duymaz. Sence de öyle değil mi?

EUTHYPHRON: Kesinlikle öyle.

SOKRATES: Ama öte yandan saygının olduğu yerde korku da vardır. Çünkü bir davranışa saygı duyan ve
C ondan utanan kişi aynı zamanda adının kötüye çıkmasından da çekinmez ve korkmaz mı?

EUTHYPHRON: Korkar tabii.

SOKRATES: Öyleyse nerede korku varsa orada saygı da vardır demek doğru değildir. Tam tersine nerede saygı varsa orada korku da vardır, ama korkunun olduğu her yerde saygı yoktur. Çünkü korku saygıdan daha kapsayıcıdır bence. Ne de olsa saygı korkunun bir parçasıdır, tıpkı tek sayının, sayının parçası olması gibi; öyle ya sayının olduğu her yerde tek sayının da olması gerekmez, ama tek sayının olduğu her yerde sayı vardır. Şimdi takip edebiliyor musun beni?

EUTHYPHRON: Kesinlikle takip edebiliyorum.

SOKRATES: İşte biraz önce adaletin olduğu yerde mi dindarlık vardır yoksa dindarlığın olduğu yerde mi
D adalet vardır diye sorduğumda da bunu kastediyordum. Sonuçta dindarlık adaletin bir parçası olduğuna

πανταχοῦ ὅσιον· μόριον γὰρ τοῦ δικαίου τὸ ὅσιον. οὕτω φῶμεν ἢ ἄλλως σοι δοκεῖ;

ΕΥΘ: Οὔκ, ἀλλ' οὕτω. φαίνει γάρ μοι ὀρθῶς λέγειν.

ΣΩ: Ὅρα δὴ τὸ μετὰ τοῦτο. εἰ γὰρ μέρος τὸ ὅσιον τοῦ δικαίου, δεῖ δὴ ἡμᾶς, ὡς ἔοικεν, ἐξευρεῖν τὸ ποῖον μέρος ἂν εἴη τοῦ δικαίου τὸ ὅσιον. εἰ μὲν οὖν σύ μη ἠρώτας τι τῶν νῦν δή, οἷον ποῖον μέρος ἐστὶν ἀριθμοῦ τὸ ἄρτιον καὶ τίς ὢν τυγχάνει οὗτος ὁ ἀριθμός, εἶπον ἄν, ὅτι ὃς ἂν μὴ σκαληνὸς ᾖ, ἀλλ' ἰσοσκελής· ἢ οὐ δοκεῖ σοι;

ΕΥΘ: Ἔμοιγε.

E ΣΩ: Πειρῶ δὴ καὶ σὺ ἐμὲ οὕτω διδάξαι, τὸ ποῖον μέρος τοῦ δικαίου ὅσιόν ἐστιν, ἵνα καὶ Μελήτῳ λέγωμεν μηκέθ' ἡμᾶς ἀδικεῖν μηδὲ ἀσεβείας γράφεσθαι, ὡς ἱκανῶς ἤδη παρὰ σοῦ μεμαθηκότας τά τε εὐσεβῆ καὶ ὅσια καὶ τὰ μή.

ΕΥΘ: Τοῦτο τοίνυν ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, τὸ μέρος τοῦ δικαίου εἶναι εὐσεβές τε καὶ ὅσιον, τὸ περὶ τὴν τῶν θεῶν θεραπείαν· τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων τὸ λοιπὸν εἶναι τοῦ δικαίου μέρος.

13A ΣΩ: Καὶ καλῶς γέ μοι, ὦ Εὐθύφρον, φαίνει λέγειν· ἀλλὰ σμικροῦ τινος ἔτι ἐνδεής εἰμι. τὴν γὰρ θεραπείαν οὔπω ξυνίημι ἥντινα ὀνομάζεις. οὐ γάρ που λέγεις γε, οἵαί περ καὶ αἱ περὶ τὰ ἄλλα θεραπεῖαί εἰσιν, τοιαύτην καὶ περὶ

göre adaletin olduğu her yerde dindarlık yoktur. Böyle mi diyelim, yoksa senin başka bir fikrin var mı?

EUTHYPHRON: Hayır, böyle diyelim. Bana da doğru geliyor bu ifade.

SOKRATES: Şimdi de bir sonraki adımı izle. Dindarlık adaletin parçasıysa, o zaman dindarlığın adaletin nasıl bir parçası olduğunu bulmak da açıkçası bize düşüyor. Şimdi sen bana daha demin söz ettiğim şeylerden birini, örneğin çift sayının, sayının nasıl bir parçası olduğunu, hatta ne tür bir sayı olduğunu sorsaydın, onun ikiye bölünemeyen değil, tam tersine ikiye bölünebilen[39] bir sayı olduğunu söylerdim. Sence de böyle değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette.

E SOKRATES: Şimdi de sen bana dindarlığın adaletin nasıl bir parçası olduğunu öğretmeye çalış. Böylece senden dindar ve dine uygun olan ile olmayan şeyleri adamakıllı öğrenip[40] Meletos'a anlatayım da bir daha bana haksızlık yapmasın, dinsizlikle suçlamasın beni.

EUTHYPHRON: Bana sorarsan Sokrates, dindarlık ve dine uygunluk, adaletin tanrılara özen[41] göstermeyle ilgili parçasıdır. Adaletin diğer parçası ise insanlara özen göstermeyle ilgilidir.

SOKRATES: Gayet güzel konuşuyorsun Euthyphron.
13A Ama beni bilgilendirmeni istediğim küçük bir nokta daha var. Çünkü özen diye adlandırdığın şeyi henüz kavramış değilim. Kanımca tanrılara gösterilen özenle diğer konulardaki özen aynıdır demek istemiyorsun.

θεούς. λέγομεν γάρ που—οἷον φαμέν, ἵππους οὐ πᾶς ἐπίσταται θεραπεύειν, ἀλλὰ ὁ ἱππικός· ἢ γάρ;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Ἡ γάρ που ἱππικὴ ἵππων θεραπεία.

ΕΥΘ: Ναί.

ΣΩ: Οὐδέ γε κύνας πᾶς ἐπίσταται θεραπεύειν, ἀλλὰ ὁ κυνηγετικός.

ΕΥΘ: Οὕτως.

ΣΩ: Ἡ γάρ που κυνηγετικὴ κυνῶν θεραπεία.

B ΕΥΘ: Ναί.

ΣΩ: Ἡ δὲ βοηλατικὴ βοῶν.

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Ἡ δὲ δὴ ὁσιότης τε καὶ εὐσέβεια θεῶν, ὦ Εὐθύφρον; οὕτω λέγεις;

ΕΥΘ: Ἔγωγε.

ΣΩ: Οὐκοῦν θεραπεία γε πᾶσα ταὐτὸν διαπράττεται; οἷον τοιόνδε· ἐπ' ἀγαθῷ τινί ἐστι καὶ ὠφελίᾳ τοῦ θεραπευομένου, ὥσπερ ὁρᾷς δὴ, ὅτι οἱ ἵπποι ὑπὸ τῆς ἱππικῆς θεραπευόμενοι ὠφελοῦνται καὶ βελτίους γίγνονται· ἢ οὐ δοκοῦσί σοι;

ΕΥΘ: Ἔμοιγε.

ΣΩ: Καὶ οἱ κύνες γέ που ὑπὸ τῆς

Hani şöyle deriz ya: Herkes atlara özen göstermeyi bilmez, yalnızca usta binici bilir, öyle değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette.

SOKRATES: Çünkü binicilik atlara özen gösterme sanatıdır.

EUTHYPHRON: Evet.

SOKRATES: Herkes köpeklere özen göstermeyi bilmez, yalnızca avcı bilir.

EUTHYPHRON: Öyle.

SOKRATES: Çünkü avcılık köpeklere özen gösterme sanatıdır.

B EUTHYPHRON: Evet.

SOKRATES: Çobanlık da sığırlara özen gösterme sanatıdır.

EUTHYPHRON: Kesinlikle.

SOKRATES: Öyleyse dindarlık ve dine uygunluk da tanrılara özen gösterme sanatı mıdır, Euthyphron? Böyle mi diyorsun?

EUTHYPHRON: Elbette.

SOKRATES: O halde bütün bu özen göstermeler aynı amaca yönelik değil midir? Şunu demek istiyorum: Özen gösterme, özen gösterilen şeyin iyiliğini ve yararını amaçlar. Senin de gördüğün gibi, binicilik sanatının gösterdiği özenle atlar daha yararlı ve daha iyi olur. Yoksa böyle düşünmüyor musun sen?

EUTHYPHRON: Böyle düşünüyorum tabii.

SOKRATES: Köpekler avcılık sanatı sayesinde, sığırlar

C κυνηγετικῆς, καὶ οἱ βόες ὑπὸ τῆς βοηλατικῆς, καὶ τἆλλα πάντα ὡσαύτως· ἢ ἐπὶ βλάβῃ οἴει τοῦ θεραπευομένου τὴν θεραπείαν εἶναι;

ΕΥΘ: Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.

ΣΩ: Ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ;

ΕΥΘ: Πῶς δ' οὔ;

ΣΩ: Ἡ οὖν καὶ ἡ ὁσιότης θεραπεία οὖσα θεῶν ὠφελεία τέ ἐστι θεῶν καὶ βελτίους τοὺς θεοὺς ποιεῖ; καὶ σὺ τοῦτο ξυγχωρήσαις ἄν, ὡς ἐπειδάν τι ὅσιον ποιῇς, βελτίω τινὰ τῶν θεῶν ἀπεργάζει;

ΕΥΘ: Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.

ΣΩ: Οὐδὲ γὰρ ἐγώ, ὦ Εὐθύφρον, οἶμαί σε τοῦτο λέγειν· πολλοῦ καὶ δέω· ἀλλὰ τούτου δὴ
D ἕνεκα καὶ ἀνηρόμην, τίνα ποτὲ λέγοις τὴν θεραπείαν τῶν θεῶν, οὐχ ἡγούμενός σε τοιαύτην λέγειν.

ΕΥΘ: Καὶ ὀρθῶς γε, ὦ Σώκρατες· οὐ γὰρ τοιαύτην λέγω.

ΣΩ: Εἶεν· ἀλλὰ τίς δὴ θεῶν θεραπεία εἴη ἂν ἡ ὁσιότης;

ΕΥΘ: Ἥιπερ, ὦ Σώκρατες, οἱ δοῦλοι τοὺς δεσπότας θεραπεύουσιν.

ΣΩ: Μανθάνω· ὑπηρετική τις ἄν, ὡς ἔοικεν, εἴη θεοῖς.

ΕΥΘ: Πάνυ μὲν οὖν.

C çobanlık sanatı sayesinde daha yararlı olur; diğer bütün şeyler için de aynı durum geçerlidir. Yoksa özen gösterme özen gösterilen şeyin zararına mıdır diyorsun?

EUTHYPHRON: Zeus aşkına, hayır.

SOKRATES: Öyleyse yararına mıdır?

EUTHYPHRON: Elbette yararınadır.

SOKRATES: O zaman dindarlık da tanrılara özen gösterme sanatı olduğuna göre tanrıların yararınadır, hatta tanrıları daha iyi yapar, öyle mi? Peki sen dine uygun bir eylemde bulunduğunda tanrılardan birini daha iyi bir hale getirdiğini mi iddia ediyorsun?

EUTHYPHRON: Zeus aşkına, hayır.

SOKRATES: Öyle söyleyeceğini ben de düşünmüyorum Euthyphron; hatta ihtimal bile vermiyorum buna.

D İşte senin böyle bir şey söyleyeceğini düşünmediğim için de, tanrılara özen göstermek derken neyi kastettiğini sordum.

EUTHYPHRON: Haklısın Sokrates, böyle bir şey söylemem ben.

SOKRATES: Peki, tanrılara gösterilen hangi özen dindarlık olabilir?

EUTHYPHRON: Kölelerin efendilerine gösterdiği türde bir özen olabilir, Sokrates.

SOKRATES: Anlıyorum. Öyleyse bir tür tanrılara hizmet etme sanatı olmalı bu.

EUTHYPHRON: Kesinlikle.

ΣΩ: Ἔχεις οὖν εἰπεῖν, ἡ ἰατροῖς ὑπηρετικὴ εἰς τίνος ἔργου ἀπεργασίαν τυγχάνει οὖσα ὑπηρετική; οὐκ εἰς ὑγιείας οἶει;

ΕΥΘ: Ἔγωγε.

ΣΩ: Τί δέ; ἡ ναυπηγοῖς ὑπηρετικὴ εἰς τίνος
Ε ἔργου ἀπεργασίαν ὑπηρετική ἐστιν;

ΕΥΘ: Δῆλον ὅτι, ὦ Σώκρατες, εἰς πλοίου.

ΣΩ: Καὶ ἡ οἰκοδόμοις γέ που εἰς οἰκίας;

ΕΥΘ: Ναί.

ΣΩ: Εἰπὲ δή, ὦ ἄριστε· ἡ δὲ θεοῖς ὑπηρετικὴ εἰς τίνος ἔργου ἀπεργασίαν ὑπηρετικὴ ἂν εἴη; δῆλον γὰρ ὅτι σὺ οἶσθα, ἐπειδήπερ τά γε θεῖα κάλλιστά γε φῂς εἰδέναι ἀνθρώπων.

ΕΥΘ: Καὶ ἀληθῆ γε λέγω, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Εἰπὲ δὴ πρὸς Διός, τί ποτέ ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ πάγκαλον ἔργον, ὃ οἱ θεοὶ ἀπεργάζονται ἡμῖν ὑπηρέταις χρώμενοι;

ΕΥΘ: Πολλὰ καὶ καλά, ὦ Σώκρατες.

14Α ΣΩ: Καὶ γὰρ οἱ στρατηγοί, ὦ φίλε· ἀλλ' ὅμως τὸ κεφάλαιον αὐτῶν ῥᾳδίως ἂν εἴποις, ὅτι νίκην ἐν τῷ πολέμῳ ἀπεργάζονται· ἢ οὔ;

ΕΥΘ: Πῶς δ' οὔ;

ΣΩ: Πολλὰ δέ γ', οἶμαι, καὶ καλὰ καὶ οἱ γεωργοί· ἀλλ' ὅμως τὸ κεφάλαιον αὐτῶν ἐστιν τῆς ἀπεργασίας ἡ ἐκ τῆς γῆς τροφή.

SOKRATES: Şimdi söyleyebilir misin, hekimlere hizmet eden sanat hangi işin gerçekleşmesine hizmet eder? Sağlığın, değil mi?

EUTHYPHRON: Bence öyle.

E SOKRATES: Peki, gemi yapımcılarına hizmet eden sanat hangi işin gerçekleşmesine hizmet eder?

EUTHYPHRON: Elbette gemi yapımına Sokrates.

SOKRATES: Mimarlara hizmet eden sanat da ev yapımına hizmet eder, değil mi?

EUTHYPHRON: Evet.

SOKRATES: O zaman şunu söyle bana, sevgili dostum: Tanrılara hizmet eden sanat hangi işin gerçekleşmesine hizmet eder? Elbette bunu da bilirsin sen, ne de olsa tanrısal konuları sıradan bir insandan çok daha iyi bildiğini söylüyorsun.

EUTHYPHRON: Doğru da söylüyorum Sokrates.

SOKRATES: Öyleyse Zeus aşkına söyle bana, tanrıların bizi hizmetçi[42] diye kullanarak gerçekleştirdiği o mükemmel iş nedir?

EUTHYPHRON: Tanrılar pek çok güzel iş yaparlar Sokrates.

14A SOKRATES: Sonuçta komutanlar da pek çok güzel iş yapar dostum, ama bu işlerin başında savaşta zafer kazanmak gelir diyebilirsin rahatlıkla; öyle değil mi?

EUTHYPHRON: Elbette.

SOKRATES: Bence çiftçiler de pek çok güzel iş yapar, ama yaptıkları bu işlerin başında topraktan besin elde etmek gelir.

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Τί δὲ δὴ; τῶν πολλῶν καὶ καλῶν, ἃ οἱ θεοὶ ἀπεργάζονται, τί τὸ κεφάλαιόν ἐστι τῆς ἐργασίας;

B ΕΥΘ: Καὶ ὀλίγον σοι πρότερον εἶπον, ὦ Σώκρατες, ὅτι πλείονος ἔργου ἐστὶν ἀκριβῶς πάντα ταῦτα ὡς ἔχει μαθεῖν· τόδε μέντοι σοι ἁπλῶς λέγω, ὅτι ἐὰν μὲν κεχαρισμένα τις ἐπίστηται τοῖς θεοῖς λέγειν τε καὶ πράττειν εὐχόμενός τε καὶ θύων, ταῦτ' ἔστι τὰ ὅσια, καὶ σῴζει τὰ τοιαῦτα τούς τε ἰδίους οἴκους καὶ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων· τὰ δ' ἐναντία τῶν κεχαρισμένων ἀσεβῆ, ἃ δὴ καὶ ἀνατρέπει ἅπαντα καὶ ἀπόλλυσιν.

ΣΩ: Ἦ πολύ μοι διὰ βραχύτερων, ὦ Εὐθύφρον, εἰ ἐβούλου, εἶπες ἂν τὸ κεφάλαιον
C ὧν ἠρώτων. ἀλλὰ γὰρ οὐ πρόθυμός με εἶ διδάξαι· δῆλος εἶ. καὶ γὰρ νῦν ἐπειδὴ ἐπ' αὐτῷ ἤσθα, ἀπετράπου· ὃ εἰ ἀπεκρίνω, ἱκανῶς ἂν ἤδη παρὰ σοῦ τὴν ὁσιότητα ἐμεμαθήκη. νῦν δέ—ἀνάγκη γὰρ τὸν ἐρῶντα τῷ ἐρωμένῳ ἀκολουθεῖν, ὅπῃ ἂν ἐκεῖνος ὑπάγῃ· τί δὴ αὖ λέγεις τὸ ὅσιον εἶναι καὶ τὴν ὁσιότητα; οὐχὶ ἐπιστήμην τινὰ τοῦ θύειν τε καὶ εὔχεσθαι;

ΕΥΘ: Ἔγωγε.

ΣΩ: Οὐκοῦν τὸ θύειν δωρεῖσθαί ἐστι τοῖς
D θεοῖς, τὸ δ' εὔχεσθαι αἰτεῖν τοὺς θεούς;

ΕΥΘ: Καὶ μάλα, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Ἐπιστήμη ἄρα αἰτήσεως καὶ δόσεως θεοῖς ὁσιότης ἂν εἴη ἐκ τούτου τοῦ λόγου.

EUTHYPHRON: Tabii ki.

SOKRATES: İyi de tanrıların gerçekleştirdiği pek çok güzel iş vardır diyorsun, peki bu işlerin başında ne gelir?

B EUTHYPHRON: Daha önce de[43] söyledim sana Sokrates, bütün bunları tam olarak öğrenebilmek zor iştir. Yine de kabaca anlatayım sana. İnsan dua ederek ve kurban keserek tanrıların hoşuna giden şeyleri söylemeyi ve yapmayı biliyorsa, bu dindarlıktır; bu tür şeyler ailelerin ve kentlerin selametini sağlar. Tanrıların hoşuna giden şeylerin tam tersi ise dinsizliktir; bunlar da her şeyi altüst eder, her şeyi mahveder.

SOKRATES: Eğer isteseydin Euthyphron, asıl sorduğumu çok daha kısa bir şekilde yanıtlayabilirdin. Ama

C anlaşılan bana öğretmeye yanaşmıyorsun. Çünkü tam bunu yapacakken başka yöne saptın. Eğer bunu yanıtlasaydın senden dindarlığı adamakıllı öğrenmiş olurdum. Bu durumda seven, nereye giderse gitsin sevdiğini izlemeli.[44] Şimdi dine uygun olan nedir ya da dindarlık nedir, yeniden söyler misin? Kurban kesmenin, dua etmenin bilgisidir diyorsun, değil mi?

EUTHYPHRON: Evet.

D SOKRATES: Peki kurban kesmek tanrılara sunu sunmaktır, dua etmekse tanrılardan istekte bulunmaktır, değil mi?

EUTHYPHRON: Aynen öyle Sokrates.

SOKRATES: Bu ifadeye göre dindarlık, tanrılara sunular sunmanın ve onlardan istekte bulunmanın bilgisidir.

ΕΥΘ: Πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ξυνῆκας ὃ εἶπον.

ΣΩ: Ἐπιθυμητὴς γάρ εἰμι, ὦ φίλε, τῆς σῆς σοφίας καὶ προσέχω τὸν νοῦν αὐτῇ, ὥστε οὐ χαμαὶ πεσεῖται ὅ τι ἂν εἴπῃς. ἀλλά μοι λέξον, τίς αὕτη ἡ ὑπηρεσία ἐστὶ τοῖς θεοῖς; αἰτεῖν τε φὴς αὐτοὺς καὶ διδόναι ἐκείνοις;

ΕΥΘ: Ἔγωγε.

ΣΩ: Ἆρ' οὖν οὐ τὸ ὀρθῶς αἰτεῖν ἂν εἴη, ὧν δεόμεθα παρ' ἐκείνων, ταῦτα αὐτοὺς αἰτεῖν;

ΕΥΘ: Ἀλλὰ τί;

Ε ΣΩ: Καὶ αὖ τὸ διδόναι ὀρθῶς, ὧν ἐκεῖνοι τυγχάνουσιν δεόμενοι παρ' ἡμῶν, ταῦτα ἐκείνοις αὖ ἀντιδωρεῖσθαι; οὐ γάρ που τεχνικόν γ' ἂν εἴη δωροφορεῖν διδόντα τῷ ταῦτα ὧν οὐδὲν δεῖται.

ΕΥΘ: Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ: Ἐμπορικὴ ἄρα τις ἂν εἴη, ὦ Εὐθύφρον, τέχνη ἡ ὁσιότης θεοῖς καὶ ἀνθρώποις παρ' ἀλλήλων.

ΕΥΘ: Ἐμπορική, εἰ οὕτως ἥδιόν σοι ὀνομάζειν.

ΣΩ: Ἀλλ' οὐδὲν ἥδιον ἔμοιγε, εἰ μὴ τυγχάνει ἀληθὲς ὄν. φράσον δέ μοι, τίς ἡ ὠφελεία τοῖς θεοῖς τυγχάνει οὖσα ἀπὸ τῶν δώρων ὧν παρ' ἡμῶν λαμβάνουσιν; ἃ μὲν γὰρ διδόασι, παντὶ
15A δῆλον· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἐστιν ἀγαθὸν, ὅ τι ἂν μὴ ἐκεῖνοι δῶσιν· ἃ δὲ παρ' ἡμῶν λαμβάνουσιν, τί ὠφελοῦνται; ἢ τοσοῦτον αὐτῶν πλεονεκτοῦ-

EUTHYPHRON: Söylediğim şeyi gayet iyi kavramışsın Sokrates.

SOKRATES: Dostum, senin bilgeliğine hayranım ben ve hiçbir söylediğin ziyan olmasın diye dikkat kesilmiş bekliyorum. Şimdi söyle bana, tanrılar için yapılan bu hizmet nasıl bir hizmettir? Yani bu hizmet tanrılardan istekte bulunmak ve onlara sunular sunmaktan ibarettir mi diyorsun?

EUTHYPHRON: Evet.

SOKRATES: Bize vermelerini beklediğimiz şeyleri tanrılardan istemek doğru şekilde istemektir, değil mi?

EUTHYPHRON: Başka ne olabilir ki?

SOKRATES: Peki tanrıların bizden beklediği şeyleri
E tekrar onlara sunmak doğru şekilde sunmak mıdır? Çünkü ihtiyaç duymayan birine bunları vermek marifet değildir.

EUTHYPHRON: Doğru söylüyorsun, Sokrates.

SOKRATES: Öyleyse dindarlık tanrılarla insanlar arasında karşılıklı bir değiş tokuş sanatı[45] olmalı Euthyphrōn.

EUTHYPHRON: Böyle adlandırmak hoşuna gidiyorsa, evet değiş tokuş sanatı.

SOKRATES: Ama doğru değilse böyle adlandırmak hiç de hoşuma gitmez. Peki söyle bakalım, bizden aldıkları armağanların tanrılara ne gibi bir yararı doku-
15A nur? Çünkü onların bağışladıkları şeyleri herkes bilir. Sonuçta bize bağışlamadıkları hiçbir iyilik yoktur. Öyleyse bizden aldıkları şeylerin ne yararı oluyor onlara?

μεν κατὰ τὴν ἐμπορίαν, ὥστε πάντα τἀγαθὰ παρ' αὐτῶν λαμβάνομεν, ἐκεῖνοι δὲ παρ' ἡμῶν οὐδέν;

ΕΥΘ: Ἀλλ' οἶει, ὦ Σώκρατες, τοὺς θεοὺς ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τούτων, ἃ παρ' ἡμῶν λαμβάνουσιν;

ΣΩ: Ἀλλὰ τί δήποτ' ἂν εἴη ταῦτα, ὦ Εὐθύφρον, τὰ παρ' ἡμῶν δῶρα τοῖς θεοῖς;

ΕΥΘ: Τί δ' οἴει ἄλλο ἢ τιμή τε καὶ γέρα καὶ, ὅπερ ἐγὼ ἄρτι ἔλεγον, χάρις;

B ΣΩ: Κεχαρισμένον ἄρα ἐστίν, ὦ Εὐθύφρον, τὸ ὅσιον, ἀλλ' οὐχὶ ὠφέλιμον οὐδὲ φίλον τοῖς θεοῖς;

ΕΥΘ: Οἶμαι ἔγωγε πάντων γε μάλιστα φίλον.

ΣΩ: Τοῦτο ἄρ' ἐστὶν αὖ, ὡς ἔοικε, τὸ ὅσιον, τὸ τοῖς θεοῖς φίλον.

ΕΥΘ: Μάλιστά γε.

ΣΩ: Θαυμάσει οὖν ταῦτα λέγων, ἐάν σοὶ οἱ λόγοι φαίνωνται μὴ μένοντες ἀλλὰ βαδίζοντες, καὶ ἐμὲ αἰτιάσει τὸν Δαίδαλον βαδίζοντας αὐτοὺς ποιεῖν, αὐτὸς ὢν πολύ γε τεχνικώτερος

C τοῦ Δαιδάλου καὶ κύκλῳ περιιόντα ποιῶν; ἢ οὐκ αἰσθάνει, ὅτι ὁ λόγος ἡμῖν περιελθὼν πάλιν εἰς ταὐτὸν ἥκει; μέμνησαι γάρ που, ὅτι ἐν τῷ ἔμπρόσθεν τό τε ὅσιον καὶ τὸ θεοφιλὲς οὐ ταὐτὸν ἡμῖν ἐφάνη, ἀλλ' ἕτερα ἀλλήλων· ἢ οὐ μέμνησαι;

ΕΥΘ: Ἔγωγε.

Yoksa değiş tokuşta onlardan daha mı üstünüz de onlardan bütün iyilikleri alıyoruz, ama onlar bizden hiçbir şey almıyor?

EUTHYPHRON: İyi de Sokrates, bizden aldıkları şeylerin tanrılara bir yararı olduğunu mu sanıyorsun?

SOKRATES: Değilse, tanrılara verdiğimiz bu hediyeler nedir Euthyphron?

EUTHYPHRON: Onur, övgü ve demin de söylediğim gibi minnet değil de nedir sence?

B SOKRATES: Öyleyse dindarlık tanrıların hoşlandığı şeydir Euthyphron, onlar için yararlı ya da değerli olan şey değil, öyle mi?

EUTHYPHRON: Sanırım daha çok değerli olan şeydir.

SOKRATES: O zaman dindarlık daha önce dediğimiz gibi tanrılar için değerli olan şeydir.

EUTHYPHRON: Kesinlikle.

SOKRATES: Böyle söylüyorsun, ama sonra yine sözlerinin yerinde durmayıp orada burada dolaşıyor görünmesine şaşırıyorsun. Hatta sen Daidalos'tan çok daha usta, sözlerini bir çemberin etrafında döndürür gibi döndüren bir adam olmana rağmen, sözlerini orada burada dolaştıran bir Daidalos olmakla suçluyor-

C sun beni, öyle mi? Yoksa konuşmamızın dönüp dolaşıp aynı yere geldiğinin farkında değil misin? Hatırlarsan, daha önce dindarlıkla tanrıların sevdiği şeyin aynı olmadığını, tersine bu ikisinin birbirinden farklı olduğunu görmüştük. Hatırlamıyor musun yoksa?

EUTHYPHRON: Evet, hatırlıyorum.

ΣΩ: Νῦν οὖν οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι τὸ τοῖς θεοῖς φίλον φῂς ὅσιον εἶναι; τοῦτο δ' ἄλλο τι ἢ θεοφιλὲς γίγνεται ἢ οὔ;

ΕΥΘ: Πάνυ γε.

ΣΩ: Οὐκοῦν ἢ ἄρτι οὐ καλῶς ὡμολογοῦμὲν, ἢ εἰ τότε καλῶς, νῦν οὐκ ὀρθῶς τιθέμεθα.

ΕΥΘ: Ἔοικεν.

ΣΩ: Ἐξ ἀρχῆς ἄρα ἡμῖν πάλιν σκεπτέον, τί
D ἐστι τὸ ὅσιον· ὡς ἐγώ, πρὶν ἂν μάθω, ἑκὼν εἶναι οὐκ ἀποδειλιάσω. ἀλλὰ μή με ἀτιμάσῃς, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ προσέχων τὸν νοῦν ὅ τι μάλιστα νῦν εἰπὲ τὴν ἀλήθειαν. οἶσθα γάρ, εἴπερ τις ἄλλος ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἀφετέος εἶ, ὥσπερ ὁ Πρωτεύς, πρὶν ἂν εἴπῃς. εἰ γὰρ μὴ ἤδησθα σαφῶς τό τε ὅσιον καὶ τὸ ἀνόσιον, οὐκ ἔστιν ὅπως ἄν ποτε ἐπεχείρησας ὑπὲρ ἀνδρὸς θητὸς ἄνδρα πρεσβύτην πατέρα διωκάθειν φόνου, ἀλλὰ καὶ τοὺς θεοὺς ἂν ἔδεισας παρακινδυνεύειν, μὴ οὐκ ὀρθῶς αὐτὸ ποιήσοις,
E καὶ τοὺς ἀνθρώπους ᾐσχύνθης. νῦν δὲ εὖ οἶδα ὅτι σαφῶς οἴει εἰδέναι τό τε ὅσιον καὶ μή· εἰπὲ οὖν, ὦ βέλτιστε Εὐθύφρον, καὶ μὴ ἀποκρύψῃ ὅ τι αὐτὸ ἡγεῖ.

ΕΥΘ: Εἰς αὖθις τοίνυν, ὦ Σώκρατες· νῦν γὰρ σπεύδω ποι, καί μοι ὥρα ἀπιέναι.

ΣΩ: Οἷα ποιεῖς, ὦ ἑταῖρε· ἀπ' ἐλπίδος με καταβαλὼν μεγάλης ἀπέρχει, ἣν εἶχον, ὡς παρὰ σοῦ μαθὼν τά τε ὅσια καὶ μὴ καὶ τῆς πρὸς Μέλητον γραφῆς ἀπαλλάξομαι, ἐνδειξάμενος

SOKRATES: Farkında mısın bilmiyorum, şimdi de tanrılar için değerli olan şey dine uygun olandır diyorsun? Peki bu tanrıların sevdiği şey değil mi?

EUTHYPHRON: Kesinlikle.

SOKRATES: O halde demin iyi anlaşamadık, anlaştıysak da şimdi bunu doğru düzgün ifade edemiyoruz.

EUTHYPHRON: Öyle görünüyor.

SOKRATES: O zaman dindarlığın ne olduğunu başın-
D dan itibaren tekrar araştırmamız gerek. Çünkü bunu öğrenmeden şuradan şuraya adım atmam. Sakın ha beni küçümseme, mümkün olduğunca topla bütün dikkatini ve doğruyu söyle bana. Bilirsin, birisi bir şey biliyorsa, Proteus[46] misali konuşturuncaya kadar peşini bırakmamalısın onun. Çünkü dindarlığı ve dinsizliği gayet iyi biliyor olmasaydın, beş para etmez bir adam için yaşlı babana cinayetten dava açmaya[47] kalkmazdın. Yoksa doğru olmayan bir davranışta bulundum diye tanrıların gazabından korkar, insanlardan
E utanırdın. Ama şimdi eminim ki dine uygun olanla olmayanı gayet iyi bildiğini düşünüyorsun. O halde bana da anlat sevgili Euthyphron, düşünceni benden saklama.

EUTHYPHRON: Başka zaman Sokrates. Şimdi acelem var, gitmeliyim artık.

SOKRATES: Ne yapıyorsun, dostum! Çekip gidiyorsun ve büyük bir hayal kırıklığıyla başbaşa bırakıyorsun beni. Hani dine uygun olan şeylerle olmayan şeyleri öğrenecektim senden; hani tanrısal konularda

16A ἐκείνῳ ὅτι σοφός ἤδη παρ' Εὐθύφρονος τὰ θεῖα γέγονα καὶ ὅτι οὐκέτι ὑπ' ἀγνοίας αὐτοσχεδιάζω οὐδὲ καινοτομῶ περὶ αὐτά, καὶ δὴ καὶ τὸν ἄλλον βίον ἄμεινον βιωσοίμην.

16A Euthyphron sayesinde bilgi sahibi olduğumu, artık cahilce ağzıma geleni söylemeyeceğimi, dinde yenilikler yapmayacağımı ve bundan böyle daha iyi bir yaşam süreceğimi Meletos'a açıklayarak benim için yaptığı bu suçlamadan yakamı kurtaracaktım!

NOTLAR

1 Sokrates ne davacı ne de davalı olarak daha önce hiç mahkemeye çıkmamıştı. Bkz. *Sokrates'in Savunması*, 17D: "İşte durum böyle, şimdi yetmiş yaşında bir adam olarak ilk defa mahkeme önüne çıkıyorum" [*nyn egō prōton epi dikastērion anabebēka, etē gegonōs hebdomēkonta*] (çeviri için bkz. Platon, *Sokrates'in Savunması*, çev. Erman Gören, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006).

2 Lykeion, Sokrates'in sıklıkla gittiği tanınmış gymnasionlardan biriydi.

3 Burnet'in "uğrak, uğrak yeri" olarak karşılanmasını önerdiği *diatribē* sözcüğü "vakit geçirme, oyalanma, eğlenme" anlamlarına gelmekle birlikte, burada Sokrates'in felsefi konuşmalarını, tartışmalarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu konuya ilişkin ayrıca bkz. *Sokrates'in Savunması*, 29C: "... sen de yaşamını bu araştırmalarınla, felsefe yaparak geçirmeyeceksin" [*eph' hōte mēketi en tautē tē zētēsei diatribein mēde philosophein*] (çeviri için bkz. Platon, *Sokrates'in Savunması*, çev. Erman Gören, 2006).

4 *Basileus* sözcüğü, değişik dillerde genel olarak kral anlamına gelen sözcüklerle karşılansa da bu karşılığın tam oturmadığını düşünüyoruz. Çünkü *basileus* Eski Yunan'da bir kraldan çok ileri gelen yöneticilere verilen isimdir. *Euthyphrōn* diyalogunda geçen *basileus* da Atina'daki dokuz *arkhōn*'dan [yönetici] ikincisini, yani din işleriyle ilgilenen ve dinsel davalara bakan yöneticiyi ifade etmektedir. Buradaki *tēn tou basileōs stoan* [*basileus*'un sarayı] ifadesi de söz konusu yöneticinin mahkeme gördüğü yere işaret etmektedir.

5 *Dikē* sözcüğü başlangıçta "gelenek, görenek, yol, yordam" gibi anlamlara sahipti: "Homerosçu şiirlerde *dikē* sözcüğü bir yol, görenek, uygun bir şey, bir iki pasajda da yargı anlamındadır. Hesiodos'ta, Zeus'un sağ yanında oturan ve yanlış, çarpık yargılar veren soyluların kötülüklerinden haberdar eden bir tanrıça biçiminde kişileştirilen soyut bir adalet fikrini belirtmek için kulla-

nılır" (George Thomson, *Aiskhylos ve Atina*, çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınları, İstanbul 1990, s. 185). *Dikē* sözcüğünün gelişimi hakkında bir başka kaynak ise Homeros döneminin ayrıcalıklı anlayışı ile aristokratik anlayışın geçerliliğini yitirdiği dönem arasındaki ayrımı ortaya koyar: "Homeros'un zamanından itibaren, *dikē*, belli sınırların, olasılıkla da ilk elde sınıflı toplum yapısının dayattığı sınırların ihlâlini ve bu ihlâl karşılığında ödenecek tazmînât bedelini kendi içerisinde sımsıkı bağlayıp belirlemişti. Aristokratik bir sınıf bilincinin çöküşüyle birlikte, *dikē*, toplumun her yanına sızıp yayılan, tüm yurttaşlara aynı şekilde uygulanabilen ve bizzat Zeus tarafından güvenceye alınan bir şey olarak görülmeye başlandı" (Francis E. Peters, *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*, çev. Hakkı Hünler, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2004).

6 Metinde geçen *graphein* fiili temel olarak "yazmak, çizmek, çiziktirmek, karalamak" gibi anlamlara sahip olmakla birlikte burada "bir kişi hakkında suçlamada bulunmak" anlamındadır. Yine bu fiille ilişkili olan "yazma, çizme, çiziktirme" anlamındaki *graphē* sözcüğü de burada "suçlama, itham" anlamlarına gelecek şekilde ve "dava" anlamındaki *dikē* sözcüğünün karşıtı olarak kullanılmıştır. Burada üzerinde durulması gereken asıl nokta Sokrates'in kendisi hakkında açılan davayı özellikle bir *dikē* [dava] değil, *graphē* [suçlama, itham] olarak değerlendirmesidir. Burnet'in bu konudaki yorumu ise dikkate değerdir. Burnet'e göre *dikē* burada özel, kişisel bir dava, *graphē* ise kamu davası olarak anlaşılmalıdır. Bu konuya ilişkin ayrıca bkz. *Theaitētos*, 210D; *Sokrates'in Savunması*, 19B, 28A.

7 Meletos, Sokrates'in yargılanarak ölüme mahkum edilmesine neden olan suçlayıcıların başında gelir. Meletos'la birlikte Sokrates'i suçlayan diğer iki kişi Anytos ve Lykon'dur. Bkz. *Theaitētos*, 210D.

8 "Halk" anlamına gelen *dēmos* sözcüğü erken zamanlarda Atina'yı oluşturan bölgelere verilen isimdir. Buradaki kullanımında ise

daha çok "mahalle, bucak ya da kasaba" olarak düşünülebilir. George Thomson'a göre *dēmos*'un "ilk biçiminde belli bir klana ayrılmış toprak *moira*'sı [payı]" olduğu görülmektedir (George Thomson, *Aiskhylos ve Atina*, 1990, s. 241).

9 "Cahillik" olarak çevirdiğimiz *amathia* sözcüğü "kabalık, aptallık" anlamlarına da gelir. *Amathia* Platon'un diyaloglarında genelde *sophia*'nın [bilgelik] karşıtı olarak kullanılır. Bu konuya ilişkin bkz. *Symposium* [*Şölen*], 202A, 203E; *Prōtagoras*, 358C; *Hippias Meizōn* [*Büyük Hippias*], 296A; *Theaitētos*, 170B; *Nomoi* [*Yasalar*], 691A; *Euthydēmos*, 281E; *Sokrates'in Savunması*, 29B; 25E. Ancak *Politeia* [*Devlet*] 428B'de *epistēmē*'nin karşıtı olarak da kullanıldığını söyleyebiliriz.

10 Çiftçinin ürün yetiştirmesiyle yeni bir kuşağın yetiştirilmesi veya eğitilmesi arasındaki benzerliğe Platon'un başka diyaloglarında da rastlanır. Bkz. *Politeia*, 589B; *Theaitētos*, 167B; *Nomoi*, 813D.

11 Yunanca metinde *hestia* olarak geçen sözcüğü "tam kalbinden" şeklinde çevirmeyi uygun bulduk. Çünkü bu sözcük evin, kentin, yani devletin tam merkezini, canevini ifade etmektedir. Ayrıca Hestia Eski Yunan'da ocak tanrıçasıdır. Yunanların âdetine göre herhangi bir işe Hestia'nın adıyla başlanması, o işin hayırlara vesile olması için şarttır. (Bkz. Platon, *Kratylos*, 401B). Euthyphrōn bu ifadeyle, Meletos'un Sokrates'i suçlayarak yaptığı kötülüğün *hestia*'dan, yani kutsal olandan başlayarak bütün kente kötülük getireceğini ileri sürmektedir.

12 "Tanrısal bir kılavuz" şeklinde çevirdiğimiz *daimōn* sözcüğü daha çok kişiyi koruyup gözeten, yapacağı yanlışlarda onu uyaran tanrısal veya doğaüstü bir varlık olarak anlaşılmalıdır. Nitekim Sokrates'e göre *daimōn* içinde duyduğu, kendisine uyarılarda bulunan tanrısal bir sestir. Bkz. *Symposion*, 202D, *Theaitētos*, 151A.

13 "Çıldırmak, delirmek" *mainomai* fiili "kâhin, bilici" demek olan *mantis* sözcüğünü akla getiriyor. Nitekim Euthyphrōn da bir kâhindir.

[14] *Homose ienai* ifadesi "yoluna devam etmek, bildiğinden şaşmamak" anlamlarına gelmektedir. Ancak Burnet bu ifadeye "göğüs göğüse dövüşmek, mücadeleyi elden bırakmamak" gibi karşılıklar verilebileceğini söyler. Bkz. John Burnet, *Plato's Euthyphro, Apology of Socrates and Crito*, Oxford University Press, London, 1970, s. 19.

[15] Sokrates yargılanmasının asıl sebebini burada açıklıyor gibidir. Nitekim aşağıda 3D'de Sokrates bildiklerini herkese öğrettiğini ifade etmektedir.

[16] *Philantrōpos* hem "insansever" hem de "cömert, eli açık" anlamlarına gelmektedir. Bu bağlamda Sokrates'in insanseverliği bir başka kaynakta şöyle geçer: "Oysa Sokrates halktan biri ve insansever [*philantrōpos*] olarak görülürdü. Bkz. Ksenophon, *Apomnēmoneumata Sōkratous* [*Sokrates'ten Hatıralar*], I.2.60.

[17] Benzeri ifadelere *Sokrates'in Savunması*'nda da rastlıyoruz (33A): "Ben hiçbir zaman kimsenin öğretmeni olmadım. Ancak birisi ben konuşurken ve böylece ödevimi yerine getirirken bana kulak vermeyi arzu ettiğinde, genç olsun ihtiyar olsun, kimseyi asla geri çevirmedim" (çeviri için bkz. Platon, *Sokrates'in Savunması*, çev. Erman Gören, 2006). Sokrates kendisini kimler dinlemek isterse seve seve onlarla konuşuyordu. Platon diyaloglarında da görüldüğü gibi Sokrates aslında konuşmayı başlatan ilk kişi değildir; hep başkası ya da başkaları tarafından konuşmaya çağrılır ya da zorlanır.

[18] Buradaki vurguyla birlikte diyalogun seyri değişiyor. Buraya kadar Sokrates'in nasıl bir davası olduğu üzerinde durulurken, bundan sonra Euthyphrōn'un nasıl bir davası olduğu ve diyaloğun temel konusu olan dindarlığın ne olduğu üzerinde durulmaya başlanıyor.

[19] "Kaçmak" [*pheugein*] ve "kovalamak" [*diōkein*] fiilleri aynı zamanda "dava edilmek" ve "dava etmek" anlamlarına gelmektedir. Platon bu çift anlamlılıktan yararlanıyor. Biz de diyaloğun gelişiminin daha iyi anlaşılması için bu fiilleri "kaçmak" ve "kovala-

mak" olarak çevirmeyi uygun gördük.

[20] Buradaki "yine" ifadesi Euthyphrön'un biraz geride (3C) söylediği şeye yapılan açık bir göndermedir: "Mecliste dinle ilgili bir şey söylesem ve onlara gelecekten haber vermeye kalksam, deliymişim gibi alay ediyorlar benimle."

[21] *Uçan birini mi kovalıyorsun?* [*petomenon tina diōkeis*]: Boşu boşuna, yararsız bir girişim peşinde olma anlamında bir deyiş. Aristoteles'te bu deyişe şu biçimiyle rastlıyoruz (*Metafizik*, 1009B37-39): "Bu durumda doğruyu araştırmak uçanları kovalamak olabilir." Yine Platon'da bu deyişe şu biçimde rastlarız (*Euthydēmos*, 291b): "Bütünüyle gülünç durumdaydık, öyle ki tarlakuşlarını kovalayan çocuklar gibi, her zaman bilgilerin her birini hemen yakalayacağımızı sanıyorduk."

[22] Platon'a göre suçlu en yakınımızdaki olsa bile ona karşı tanıklık etmekten çekinilmemeli ve retorik sanatı da bu yönde haksızlıklardan kurtulmak için kullanmalıdır. Nitekim *Gorgias* diyaloğunda (480D) şöyle der: "kendisini ve kendi ailesini ilk önce kendisi suçlamalı ve retoriği onların haksızlıklardan arınması için kullanmalıdır ki, kötülüklerin en büyüğü olan haksızlıktan kurtulsunlar."

[23] Platon'a göre suç işleyenlerle aynı ocağı paylaşmak insanın kendisini de kirletir. Buna benzer ifadeler *Nomoi* 868C-D'de bir kural olarak dile getirilmektedir: "Eğer baba ya da anne öfke ile oğlunu ya da kızını döverken ya da başka türlü şiddet kullanırken öldürürse, öteki durumlarda olduğu gibi arındırılsınlar ve sürgüne gitsinler, geri döndüklerinde karı koca birbirinden ayrılsın, bir daha ortak çocukları olmasın, bir çocuktan ya da kardeşten yoksun bıraktıkları kişilerle aynı sofraya oturmasınlar ve dinsel törenlerde bir araya gelmesinler; bu kurallara uymayıp dine karşı saygısızlık edene isteyen saygısızlık davası açsın" (çevirisi için bkz. Platon, *Yasalar*, çev: Candan Şentuna, Saffet Babür, 2. baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1994).

[24] Knumuz bağlamında "dinsizlik" olarak çevirdiğimiz *asebeia* söz-

cüğü aslında tanrılara ve büyüklere karşı "saygısızlık" anlamına gelmektedir.

25 Kronos'un çocuklarını doğar doğmaz yutmasını Hesiodos şöyle anlatır (*Theogonia*, 459): "Yutuyordu koca Kronos her birini / kutsal ananın karnından dizlerine indiğinde."

26 Kronos'un babası Ouranos'un hayalarını kesmesi Hesiodos'ta şöyle anlatılır (*Theogonia*, 180-181): "Yanda, sağda dev gibi bir orağı aldı / uzun sivri, çabucak kesti babasının hayalarını."

27 Platon tanrılar hakkında kötü konuşulmasını uygun bulmadığından, öngördüğü devlet modelinde tanrıları kötü gösteren şairlere, yazarlara yer vermemiştir. Tanrıları yanlış tanıtmayla ilgili olarak Platon'un başka diyaloglarında da benzer ifadeler bulmak mümkündür. Bkz. *Politeia*, 377E, 379B, 380C.

28 Burada dostluk adıyla anılan tanrı Zeus'tur. Nitekim Zeus'un dostluk tanrısı olarak Megapolis'de bir tapınağı vardı.

29 Tanrıça Athena'nın onuruna düzenlenen iki bayram vardı. Biri bu diyalogda sözü edilen yılda bir düzenlenen bayram, diğeri ise dört yılda bir düzenlenen Büyük Panathenaia bayramıydı.

30 Yunanca *akron* [tepe], *polis* [kent] sözcüklerinden oluşan *akropolis* "tepedeki kent" anlamındadır. *Akropolis* kent devleti anlayışına uygun olarak kentin en korunaklı ve çevreye hakim yerinde kurulan bir yapıydı. *Akropolis* aynı zamanda dinsel bir merkezdi. Atina'daki *akropolis* bunların en tanınmışıdır.

31 Atinalılar iyi bir konuşmacıyı her şeyden çok beğenirler. *Sokrates'in Savunması*'nda (17A) Sokrates kendi konuşması hakkındaki iddiaları şöyle anlatır: "Dillendirdikleri onca yalan arasında özellikle bir tanesine şaştım kaldım: Güya ben o kadar tehlikeli konuşuyormuşum ki, aldatılmamak için kendinize dikkat etmeliymişiniz" (çeviri için bkz. Platon, *Sokrates'in Savunması*, çev. Erman Gören, 2006).

32 Yani tanrıların sevdiği [*theophiles*].

33 Yani dine uygun olan [*hosios*].

[34] Heykeltıraş ve mimar olan Daidalos'un heykellerinin özelliği hareket ediyormuş gibi görünmeleriymiş. Platon da tartışılan konu hakkında söylenen sözlerin sabit durmamasını, bir yere bağlanmadığında hareket eden veya kaçıp giden Daidalos'un heykellerine benzetiyor (*Menon,* 97D): "Daidalos'un heykellerine aklını vermemişsin ... onlar eğer bağlanmazlarsa kaçarlar ve giderler, eğer bağlanırlarsa oldukları yerde kalırlar." Böylece bir konu hakkında söylenenlerin ancak bir yere bağlandığında sanı olmaktan çıkarak bilgiye dönüşeceğini söylemek istemektedir. Ayrıca tüm hekimlerin soylarını Asklepios'a dayandırmaları gibi bir heykeltıraşın oğlu olan Sokrates de soyunu Daidalos'a dayandırır (Platon, *Alkibiades I,* 121A): "Soylu dostum Alkibiades, bizim soyumuz da Daidalos'a dayanır, Daidalos'unki ise Zeus'un oğlu Hephaistos'a dayanır."

[35] "Bilge" anlamındaki *sophos* sözcüğü önceleri herhangi bir zanaatta becerisi olan kişi, yani "usta" anlamına geliyordu.

[36] Tantalos: Zeus ile Pluto'nun oğlu olan Tantalos "Sipylos (Manisa) dağında krallık kurmuş, çok güçlü ve zengin bir adammış" (Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü,* 5. baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993). Sokrates de Tantalos gibi çok zengin olmaktansa sözlerinin, tanımlarının değişmez olmasını tercih ediyor.

[37] Stasinus, *Kıbrıs,* fr. 20. *Kıbrıs Destanları* olarak adlandırılan 11 kitaptlık yapıtın Yunan yazar Stasinus'a veya Hegesias'a ait olduğu söylenir. "Destan *Ilias*'tan önceki olaylar ve Helene'nin kaçırılışını konu almaktadır" (Güler Çelgin, *Eski Yunan Edebiyatı,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 35).

[38] Benzeri bir ifadeye Sophokles'te de rastlıyoruz (*Aias,* 1074): korkunun yerleşmediği kentte / devlette yasalar doğru biçimde uygulanamazlar [*ou gar pot' out' an en polei nomoi kalōs/ pheroint' an, entha mē kathestēkē deos*].

[39] Yunan aritmetiği büyük ölçüde geometriye dayandığından "çift sayı" anlamındaki *isoskelēs* sözcüğü aslında "ikizkenar" ya da "iki eşit bacaklı" demektir. Ayrıca bkz. *Theaitētos,* 147D-148B.

40 Görüldüğü üzere dindarlığın [*to hosion*] öğrenilebilir bir şey olduğundan söz ediliyor.

41 "Özen" olarak karşıladığımız *therapeia* sözcüğü, ayrıca "hizmet, ibadet, refakat, tedavi, hayvanların bakımı, bitkilerin yetiştirilmesi, tapınakların bakımı ve onarımı" gibi anlamlara da gelmektedir.

42 Bu sözcüğün [*hypēretēs*] asıl anlamı "kürekçi"dir. Burada insanla tanrı arasındaki ilişkide tanrılar kaptan, insanlarsa tanrıya hizmet eden gemiciler veya kürekçiler olarak betimlenmektedir.

43 Sokrates, babasına dava açmasının tanrılar açısından da doğru olduğunu göstermesini istediğinde Euthyphrōn bunun kolay olmadığını ifade etmişti (bkz. 9B). Buradaki "daha önce" ifadesi oraya bir göndermedir.

44 Bu ifade "soran, nereye giderse gitsin sorulanı izlemelidir" şeklinde de anlaşılabilir. Benzer bir ifade *Politeia*'da (394D) karşımıza çıkar: "Çünkü henüz bilmiyorum, fakat her durumda söz bir rüzgar gibi bizi nereye taşırsa orada olmalı."

45 Platon, *Symposion*, 188B-C: "Üstelik bütün adaklar ve onlarla yapılan kehanetler de -doğrusu tanrılarla insanların karşılıklı söyleşisidir bunlar- Aşk'ın korunması ve iyileştirilmesinden başka bir şeyle ilgili değildir" (çeviri için bkz. Platon, *Symposion*, çev. Eyüp Çoraklı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2007).

46 Proteus çeşitli şekillere girerek kendini yakalamak isteyenlerden kurtulmaktadır (bkz. Homeros, *Odysseia*, IV.382; ayrıca bkz. Platon, *Ion*, 541D: "Proteus gibi her şekle giriyorsun, aşağı yukarı hareket ediyorsun"). Tıpkı Proteus'un kılık değiştirmesi gibi, sofistlerin de aynı konuyla ilgili olarak hep farklı şeyler söylemeleri konusunda Martin Heidegger şöyle bir anekdot aktarır: "Kadîm zamanlarda, ders vermek için her yere seyahat eden ünlü bir Grek bilgini vardı. Bu tür insanlara sofist deniyordu. Bir keresinde Küçük Asya'daki bir ders gezisinden Atina'ya dönen bu ünlü sofist, sokakta Sokrates'e rastladı. Sokaklarda avare avare dolaşmak ve insanlarla konuşmak, sözgelimi bir ayakkabının ne

olduğu hakkında bir ayakkabı tamircisiyle konuşmak Sokrates'in alışkanlığıydı. Sokrates'in şeylerin ne olduğundan başka hiçbir konusu yoktu. 'Hâlâ orada mı duruyorsun?' diye sordu Sokrates'e bu çok gezen sofist küçümseyici bir edayla 've hâlâ aynı şey hakkında aynı şeyi mi söylüyorsun?' 'Evet', diye cevap verdi Sokrates, 'öyle yapıyorum. Fakat sen, çok açıkgöz olan sen hiçbir zaman aynı şey hakkında aynı şeyi söylemiyorsun.'" Martin Heidegger, *Die Frage nach dem Ding. Zu Kants Lehre von den Transzendentalen Grundsätzen*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1962, s. 57 (çeviri için bkz. Martin Heidegger, "Modern Bilim, Metafizik ve Matematik," çev. Hakkı Hünler, *Bilim Üzerine İki Ders*, Paradigma Yayınları, İstanbul, 1998, s. 50-51).

47 Bkz. yuk. dipnot 19.

KAYNAKÇA

Burkert, Walter, *Greek Religion*, çev. John Raffan, Harvard University Press, 1985.

Burnet, John, *Plato's Euthyphro, Apology of Socrates and Crito*, Oxford University Press, 1970.

Çelgin, Güler, *Eski Yunan Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990.

Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, çev. Candan Şentuna, YKY yayınları, İstanbul, 2003.

Friedell, Egon, *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi*, çev. Necati Açа, Dost Kitabevi, Ankara, 1999.

Heidegger, Martin, *Die Frage nach dem Ding. Zu Kants Lehre von den Transzendentalen Grundsätzen*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1962.

Heidegger, Martin, "Modern Bilim, Metafizik ve Matematik," *Bilim Üzerine İki Ders*, çev. Hakkı Hünler, Paradigma Yayınları, İstanbul 1998.

Heideger, Martin, *Heraklit, Der Anfang des abendlandischen Denkens, Sommersemester* 1943 – *Gesamtausgabe* 55, 3. baskı, Vittorio Klostermann Verlag, Frankfurt am Main, 1994.

Heideger, Martin, Eugen Fink, *Heraklit, Seminar Wintersemester* 1966/1967 - *Gesamtausgabe* 15, 2. baskı, Vittorio Klostermann Verlag, Frankfurt am Main, 1996.

Hoerber, Robert G., "Plato's Euthyphro," *Phronesis*, 3:2 (1958).

Horn, Christoph, Chritof Rapp, *Wörterbuch der Antiken Philosophie*, Beck Verlag, München, 2002.

Ksenophon, *Sokrates'ten Anılar*, çev. Candan Şentuna, 2. baskı, TTK Yayınları, Ankara 1997.

Liddell H. George, Robert Scott, *A Greek English Lexicon*, 9. baskı, Oxford University Press, Oxford, 1996.

Nehamas, Alexander, *Yaşama Sanatı Felsefesi*, çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2002.

Nietzsche, Friedrich, *Die Geburt der Tragödie*, Kritische Studienausgabe (KSA), yay. haz. Giorgio Colli, Mazzino Montinari, 3. baskı, de Gruyter Verlag, München, 1999.

Nietzsche, Friedrich, *Tragedyanın Doğuşu*, çev. Mustafa Tüzel, İthaki yayınları, İstanbul, 2005.

Peters, Francis E., *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*, çev. Hakkı Hünler, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Platon, *Sokrates'in Savunması*, çev. Erman Gören, Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Dizisi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

Platon, *Symposion*, çev. Eyüp Çoraklı, Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Dizisi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2007.

Platon, *Sokrates'in Savunması*, çev. Ahmet Cevizci, Sentez Yayınları, İstanbul, 2008.

Platon, *Yasalar*, çev. Candan Şentuna, Saffet Babür, 2. baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1994.

Plato, *Euthyphro, Apology, Crito. Phaedo, Phaedrus*, Loeb Classical Library, Harvard University Press, 1971.

Platon, *Platonis Euthyphro*, Cambridge University Press, London, 1910.

Platon, *The Euthyphro of Plato*, Oxford University Press, 1909.

Platon, *Euthyphron*, çev. Pertev Naili Boratav, MEB Yayınları, İstanbul, 1942.

Platon (Eflatun), *Ötifron yahut Takva*, çev. Semiha Cemal; (Eflatun, *Yalan-Takva-Ruhların Güzelliği-Fazilet*), Devlet Matbaası, İstanbul, 1933.

Platon, *Sämtliche Werke. Bd. 1. Apologie, Kriton, Protagoras, Hippias II, Charmides, Laches, Ion, Euthyphron, Gorgias, Briefe*, çev. Friedrich Schleiermacher, Rowohlt Verlag, Hamburg, 1969.

Platon, *Euthyphron*, çev. Klaus Reich, Felix Meiner Verlag, Hamburg, 1968.

Plato, *Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo*, çev. Benjamin Jowett, Prometheus Books, New York, 1988.

Thomson, George, *Aiskhylos ve Atina*, çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınları, İstanbul, 1990.

Urmson, J. O., *The Greek Philosophical Vocabulary*, Duckworth, London, 1990.

Versenyi, Laszio, *Sokrates ve İnsan Sevgisi*, çev. Ahmet Cevizci, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1988.

YER VE KİŞİ ADLARI DİZİNİ

Daidalos, 61, 63, 79

Euthyphron, 21, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 67, 69, 71, 75, 77, 79, 81, 83

Hephaistos, 47
Hera, 47
Herakles, 29
Hestia (tam kalbinden vurmak), 23

Kronos, 47
Lykeion, 21

Meletos, 21, 23, 25, 31, 33, 67, 83

Naksos, 29

Ouranos, 47

Pittheus, 21
Proteus, 81

Sokrates, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 47, 49, 51, 53, 55, 59, 61, 63, 67, 71, 73, 75, 77, 79, 81

Tantalos, 63

Zeus, 29, 31, 33, 35, 45, 63, 71, 73

YUNANCA KAVRAM VE SÖZCÜK DİZİNİ

angelos 4D
agnoia 16A
Athēnaios 2A
aidōs 12B, 12C
aitēsis 14D
akropolis 6C
alētheia 15D
amathia 2C
anankē 6B, 7D, 10C, 14C
anēr 2B, 3D, 4C, 11D, 15D
anthrōpos 5A, 5E, 7A, 7D, 8B, 8E, 12E, 13E, 14E, 15D
anosios 4D, 4E, 5D, 5E, 6E, 7A, 8A, 9C, 9D, 9E, 11B, 15D
anosiotēs 5D
apergasia 13D, 13E, 14A
arithmos 7B, 12C, 12D
arkhē 3A, 11B, 15C
asebeia 5C, 12E
asebēs 5C, 14B
atopos 3B

basileus 2A
bios 16A
blabē 13C
blastē 3A
bous 13B, 13C

daimonion 3B
deos 12B, 12C
desmos 4D, 9A
despotes 9A, 13D
dēmos 2B
diatribē 2A
diaphora 7B, 7C, 7D
dikastērion 3B, 3E, 5B, 5C, 8C
dikastēs 9B
dikē 2A, 3E, 4A, 4B, 4C, 5B, 6A, 8B, 8C, 8D, 8E
dosis 14D
doulos 13D
dōron 14E, 15A

enklēma 4A
ekklēsia 3C
elpis 15E
emporia 15A
eksēgētēs 4C, 4D, 9A
epistēmē 14C, 14D
ergasia 14A

ergon 9B, 9C, 11C, 13D, 13E, 14B
eudiabolos 3B
eusebes 5C, 12E
eusebeia 13B
ekhthra 6B, 7B

geras 15A
geōrgos 14A
grapheus 6C
graphē 2A, 2B, 3B, 5A, 6A, 15E

hēlikiōtēs 2C
hetairos 5C, 6D, 11D, 15E
hieron 6C
hippos 13A, 13B
hōra 15E
hosios 4E, 5D, 6D, 6E, 7A, 8A, 9C, 9D, 9E, 10A, 10D, 10E, 11A, 11B, 11E, 12A, 12D, 12E, 14B, 14C, 15B, 15C, 15D, 15E
hosiotēs 13B, 13D, 14C, 14D, 14E
huios 4E, 6A, 9A
hygieia 13D
hyperetēs 13E
hypēresia 14D
hypothesis 1C

iatros 13D
idea 5D, 6D, 6E
isoskelēs 12D

kharis 15A
kheir 4C
khrēma 11E
khronos 4D, 5A
klopē 5D
krisis 7C, 7D
kyōn 13A, 13B

limos 4D
logismos 7D
logos 5C, 7E, 8A, 8D, 9D, 10D, 11C, 11D, 14D, 15B

mathētēs 5A, 5C
mantis 3E
makhē 6B
meros 12D, 12E
mētēr 2C, 5E
miasma 4C
misthos 3D
morion 12D

naupēgos 13E
neos 2B
nikē 14A
nomos 5E
nosos 12B
nous 3E

oiketēs 4C
oikia 13E
oikos 14B
oikodomos 13E
orgē 7B
ōpheleia 13B, 13C
ophelos 4E
ousia 11A

pathos 11A
Panathēnaia 6C
paradeigma 6E
patēr 4A, 4B, 4C, 4D, 4E, 5B, 5D, 6A, 6D, 8B, 9A, 15D
pelatēs 4C
penia 12B
peplos 6C
philanthrōpia 3D
phonos 4A, 4B, 4D, 4E, 5D, 6D, 9A, 15D
phyton 2D
ploion 13E
ploutos 12A
poiētēs 3B, 6B, 12A, 12B
poikilma 6C
polemos 6B, 14A
polis 2C, 3A, 14B
ponēria 12C
pous 4C
pragma 2C, 3C, 3E, 4D, 4E, 12B
praksis 5D, 8E, 9B
presbytēs 4A, 5A, 15D
progonos 11B

rigos 4D

sathros 5C
skalēnos 12D
skōmma 11C
sophia 3C, 3D, 4B, 9B, 11E, 12A, 14D
sophos 2C, 5B, 11D, 16A
stoa 2A
stratēgos 14A
syngeneia 11C
skholē 6C

taphros 4C
tekmērion 5E, 9A
tekhnē 11D, 14E
thanatos 9C

theion 3B, 3C, 4E
theos 3B, 6A, 6B, 6C, 6E, 7B, 7D, 7E, 8A, 8B, 8D, 8E, 9A, 9B, 9C, 9D, 9E, 10A, 10D, 10E, 11A, 11B, 12E, 13A, 13B, 13D, 13E, 14A, 14B, 14C, 14D, 14E, 15A, 15B, 15C, 15D
therapeia 12E, 13A, 13B, 13C, 13D
thēs 15D
timē 15A
tropos 2C, 15D
trophē 14A
tryphē 11E

ΕΥΘΥΦΡΩΝ

Euthyphron

Dindarlık Üzerine

Platon

Euthyphron, Platon'un gençlik dönemi diyalogları arasında sayılır ve konu itibariyle *Sokrates'in Savunması, Kriton* ve *Phaidon* diyaloglarıyla bir bütünlük oluşturur. Diyalogta İÖ 399 yılında dinsizlik ve gençlerin ahlakını bozma suçlamalarıyla yargılanıp idama mahkum edilen Sokrates'in yargılanmasından hemen önceki süreç anlatılmaktadır. Sokrates burada, kendisine yöneltilen en önemli suçlamalardan biri olan dinsizlik suçlamasına karşı mahkeme önünde yapacağı savunmada izleyeceği yolun temel taşlarını döşer gibidir. İşlediği bir cinayet yüzünden babasını dava etmekte ısrar eden ve bunun dindarca bir eylem olduğunda direten Euthyphron'un bu kişisel davasının yanına Sokrates kendi davasını koyar ve bu davayı ahlaki, siyasi ve hukuki yönleriyle ele alarak dindarlığın ve dinsizliğin ne olduğunu tartışmaya açar. Derin bir bakış açısı ve titiz akıl yürütmelerle dindarlık anlayışını sorgular ve Euthyphron'un şahsında Atina toplumuna din duyuşunun kaynağını düşündürmeye çalışır, kısacası dinin gündelik yaşamla, ahlakla, siyasetle, hukukla temas eden yanlarını ince bir alayla gözler önüne serer.

www.kabalci.com.tr

ISBN 978-975-997-176-2

9 789759 971762

10 TL

www.kabalciyayinevi.com